

รัฐ :

สิ่งปฏิญญาทางประวัติศาสตร์

ลิขิต อุดมภักดิ์

ความนำ

"รัฐ" ในความหมายกว้างแล้วหมายถึงองค์กรหรือกลไกแห่งการใช้อำนาจรุนแรงที่คนกลุ่มหนึ่ง (ชนชั้น) ใช้ต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง "รัฐ" ไม่ว่าจะภายใต้เงื่อนไขประวัติศาสตร์ใดและของสังคมใดก็ตาม ในเชิงนามธรรมแล้วก็คือ **ความรุนแรงและการกดขี่** ทั้งที่ซ่อนเร้น และเปิดเผย ไม่ว่าจะโดนถูกรวบคลุมไปด้วยสิทธฺ์ เครื่องตกแต่งและภาพมายาใด ๆ แต่โดยเนื้อแท้แล้วมันยังคงเป็นความรุนแรงและการกดขี่

รัฐ เป็นองค์ภาวะ (entity) ที่กำเนิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขประวัติศาสตร์ที่แน่นอน นั่นคือมันอาศัยรากฐานที่เป็นจริงในการกำเนิดและดำรงอยู่ และเมื่อเงื่อนไขประวัติศาสตร์และรากฐานของมันได้สูญสิ้นไป รัฐก็ย่อมเสื่อมสลายไปด้วย เมื่อสังคมได้แยกออกเป็นชนชั้นต่าง ๆ , รัฐก็ได้กำเนิดขึ้นในฐานะเป็นเครื่องมือแห่งความรุนแรงที่ผู้ปกครองใช้ต่อผู้ถูกปกครอง มันเป็นเครื่องมือแห่งการต่อสู้ทางชนชั้นโดยตรง แต่ขณะเดียวกันหน้าที่ของมันก็คือทำให้การต่อสู้ปะทะกันนี้มีถึงกับทำให้สังคมทั้งสังคมต้องพังทลายลง (แต่มันเป็นคนละความหมายกับที่กล่าวว่า รัฐเป็นผู้ปรองดอง ปรองอมกลุ่มผลประโยชน์หรือชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมเข้าด้วยกันซึ่งเป็นจินตภาพมายาของวิชาหน้าที่พลเมือง เต็มปร วมตลอดจนของวิชารัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัย)

รัฐ กำเนิดขึ้นในฐานะเครื่องมือของชนชั้นในการรักษา ระบอบกรรมสิทธิ์ในปัจจุบัน

ของคน แต่เมื่อมันกำเนิดขึ้นแล้ว มันก็ดำรงอยู่โดยเอกเทศในฐานะเป็น**องค์การอธิปไตยสัมพัทธ์** ที่มุ่งรับใช้แนววิธีการชุกัตต์เฉพาะหนึ่งเป็นส่วนรวมและไม่ขึ้นต่อเจตน์จำนงค์ของปัจเจกบุคคล (แม้กระทั่งปัจเจกบุคคลในชนชั้นชุกัตต์ก็ตาม) ความสัมพันธ์รูปธรรมระหว่างรัฐกับชนชั้นชุกัตต์นั้นอาจมาในรูปบุคคลของชนชั้น เข้ากุมอำนาจรัฐโดยตนเองหรือรัฐดำรงอยู่ในฐานะองค์การที่ต่างหากอย่างชัดเจนจากชนชั้นชุกัตต์, ประกอบด้วยบุคคลที่แตกต่างกัน แต่เจตนาารมณ์ของมันก็ยังคงเป็นอันเดียวกัน คือมุ่งรักษาแนววิธีการชุกัตต์ของสังคมมันไว้ตลอดไป

การดำรงอยู่ของรัฐในฐานะองค์การนี้เองที่ทำให้มันแยกตัวออกไปจากสังคม วางตัวอยู่เหนือสังคมกลายเป็นองค์กรพิเศษเหนือมวลชนสมาชิกของสังคม มีอำนาจบงการอันสิ้นหนในการควบคุมความเป็นไปของปัจเจกบุคคล รัฐนั้นถูกสร้างขึ้นโดยผู้มีมโนทัศน์แต่มีกลับมากครอบงำมนุษย์และดำรงอยู่โดยอิสระในลักษณะการที่เป็นปฏิปักษ์ และต้านกับความเป็นมนุษย์โดยตรง นั่นคือ มันได้ **"แปลกแยก"** ออกจากสังคม สภาวะแปลกแยก (Alienation) ดังกล่าว แสดงออกเป็น**"ทรศนะบูชารัฐ"** ซึ่งเป็นความไม่รู้ของสมาชิกสังคมที่มีต่อรัฐ ได้แต่เข้าใจมันในฐานะของอำนาจพิเศษเหนือสังคมที่มีมาก่อนแล้ว และคนต้องยอมรับเชื่อฟังโดยซึ้ง รัฐสร้างความชอบธรรมให้ตัวเองด้วยภาระแห่งการดำรงอยู่ก่อนแล้วของมัน ปัจเจกบุคคลมีเป้าหมายว่า รัฐเป็นอำนาจพิเศษที่ดำรงอยู่มาแต่ไหนแต่ไร และก็ดำรงอยู่ต่อไปอีกชั่วนิรันดร์, เห็นว่ามนุษย์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของรัฐที่ไม่อาจแยกตัวออกมาได้ ชะตากรรมของมนุษย์ทั้งหมดต้องผูกพันอยู่กับรัฐ และเห็นว่ามนุษย์ไม่อาจดำรงอยู่ได้หากไม่มีรัฐ

หากกล่าวถึง "รัฐ" ในความหมายแคบแล้ว, (ที่ว่ามันเป็นองค์กรทางการเมือง ที่ดำรงอยู่แยกไปจากปัจเจกบุคคล และชนชั้นเฉพาะในสังคมมันอย่างชัดเจน), รัฐที่แท้

จริงก็เพิ่งจะปรากฏขึ้นเมื่อเริ่มต้นยุคทุนนิยมมันเอง ที่เรียกกันว่า **"รัฐประชาชาติ"** (Nation State) รัฐประชาชาติก็มีชื่ออะไรอื่น นอกจากเป็นรัฐที่พัฒนาในขั้นสูงถึงระดับที่สภาวะแปลกแยกระหว่างมนุษย์กับรัฐได้บรรลุถึงจุดสุดยอดของมันมันเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากกลไกปกครองทางชนชั้นในสังคมก่อนทุนนิยม การพัฒนาของแนววิธีการผลิตทุนนิยมก็คือ กระบวนการที่สังคมแยกออกเป็นทุนกับแรงงาน การเฟื่องฟูของทุนนิยมมันแสดงออกสองด้านคือ

- 1) การเฟื่องฟูขึ้นของอุตสาหกรรมโรงงานสมัยใหม่
- 2) การก่อตัว และขยายตัวของตลาดภายในประเทศ การพัฒนาของหลังการผลิต และการขยายตัวของความสัมพันธ์การผลิตทุนนิยม ได้เรียกรวมว่า อุปสรรคทางภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่นอันคับแคบ ตลอดจนการผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคมอันล้าหลังในทุกซอก ทุกมุมของดินแดนต้องถูกลบเลือนไปและทำให้การผลิตกับการบริโภคของดินแดนอันกว้างใหญ่ผนึกกันเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน เป็นเนื้อดินอันโอชะ แก่การรอกงาม เต็มโตของเศรษฐกิจทุนนิยม นี่มิเพียงเป็นการผนึกกันเข้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการผนึกกันเข้าของรูปการจิตสำนึกทางสังคมด้วย ดังนั้น "รัฐประชาชาติ" ที่ประกอบด้วยดินแดนที่แน่นอน และมีประชากรมีควมสำนึก "ร่วมกัน" ในความเป็น "ชาติ" เดียวกันและมีกลไกราชการที่มีอำนาจล้นพ้นที่เรียกว่า "อำนาจอธิปไตย" จึงได้เฟื่องฟู รัฐทุนนิยม จึงเป็นรัฐที่พัฒนาในระดับสูงสู่รูปแบบทางการเมือง ที่ประกอบด้วยองค์การขนาดใหญ่ โดยประกอบด้วยบุคคลาการเฉพาะที่มีควมรู้ควมสามารถ และแบ่งงานกันอย่างซับซ้อน เป็นองค์กรที่มีการดำรงอยู่ และการผลิตซ้ำตัวมันเองในขอบเขตใหญ่โตที่สุดเท่าที่มีเคยมีมาพร้อมกันกับการพัฒนาของรัฐสมัยใหม่, ทรศนะบูชารัฐก็ได้พัฒนาถึงขั้นสูงเช่นกัน **"ลัทธิชาตินิยม"** (Nationalism) (หรือให้ถูกต้องยิ่งขึ้นก็คือ "ลัทธิคลั่งชาติ" Chauvinism)

คือ รูปธรรมของทรงคนบุชารัฐที่พัฒนาในขั้นสูงสุดที่นับรัฐ
ได้กลายเป็นนามธรรม เป็นเป้าหมายในตัวเอง เป็นสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์กราบไหว้บูชา ด้วยพิธีกรรมมงาย
ต่าง ๆ ตลอดจนต้องมอบกายถวายชีวิตรับใช้สุดจิตสุดใจ
มันเป็นความแปลกแยก ที่น่าสมเพชในทางรูปการจิตสำนึก
ทางการเมือง, สุดท้ายมันเป็นศาสนาใหม่ เป็นพัฒนาการ
ขั้นสูงระดัมนามธรรมของ "ลัทธิบูชาสินค้าบูชาวัตถุ" ของ
ทุนนิยมมันเอง **"รัฐ เป็นลัทธิชาตินิยมเชิงกวีฝอย, ส่วน
ลัทธิชาตินิยมก็เป็น "รัฐ ในเชิงอักษิย (State is
the objectified nationalism, and
nationalism is the subjectivized state)**

รัฐก็เช่นเดียวกับสรรพสิ่ง ที่ส่วนกำลังเคลื่อน
ไหวอยู่ในกระบวนการของความขัดแย้ง และการปฏิเสธ
ตนเอง (self-negation) รัฐให้ก่อกำเนิด
ขึ้นในรูปการที่ง่าย และหายับที่สุดในยุคโบราณพัฒนาซับซ้อน
แล้ววิจิตรพิสดารขึ้นตามขั้นตอนประวัติศาสตร์ และภายหลัง
จากบรรลุขั้นสูงแล้ว มันก็ย้ายหน้าไปสู่ความเสื่อมสลาย ไปสู่
การทำลายตัวมันเอง สังคมยุคกลางที่ปราศจากอำนาจกษัตริย์
ภายในชุมชนได้ถูกปฏิเสธและถูกทดแทนที่ด้วยสังคมขั้นขั้นที่มี
"รัฐ" เป็นองค์อำนาจเหนือ การปฏิเสธครั้งต่อไปย่อมมา
ไปสู่การยกเลิกรัฐและยกเลิกการใช้กำลังรุนแรงกษัตริย์, ยุติ
สภาพะแปลกแยกของรัฐ และการแบ่งแยกของสมาชิกสังคม
แน่นอน, ในขั้นตอนประวัติศาสตร์ที่รัฐดำรงอยู่อย่างยาวนาน
นี้, ก็ยังมีกระบวนการขัดแย้ง และปฏิเสธตนเองครั้งแล้ว
ครั้งเล่าอีกมากมาย

การพิงทะลายทุนนิยมเป็น**ก้าวแรก** ที่เป็นจริง
ของการมุ่งไปสู่สภาวะไร้รัฐในขั้นสูงในทางทฤษฎีแล้ว, รัฐ
ต้องเริ่มล้มสลายตัวทันทีที่ทุนนิยมได้ถูกปฏิเสธ แต่ในทาง
ปฏิบัติ, ความไม่สม่ำเสมอของการพัฒนาทุนนิยม และความ
ไม่สม่ำเสมอของการปฏิเสธทุนนิยมทำให้กระบวนการสลาย
ตัวของรัฐมีความยาวนาน สลับซับซ้อน และคดเคี้ยว เป็น

พิเศษ (เช่นเดียวกับกระบวนการกำเนิดของรัฐในประวัติ-
ศาสตร์นั่นเอง) การดำรงอยู่พร้อมกันของทุนนิยมกับสังคมนิยม
อันเป็นผลจากการปฏิเสธทุนนิยมได้เพียงบางส่วนใน
พื้นที่อันล้าหลังของโลก และการดำรงอยู่อย่างยาวนาน
ของอิทธิพลทุนนิยมในประเทศภายหลังการปฏิวัติ ให้ทำให้
การดำรงอยู่ และการเข้มแข็งขึ้นของรัฐภายหลังทุนนิยม
กลายเป็น**สิ่งจำเป็น** แต่คงให้กล่าวมาแล้วว่า รัฐ ไม่ว่า
ภายใต้เงื่อนไขประวัติศาสตร์ใด ก็มีข้อเอื้ออื่นนอกจาก
องค์การแห่งความรุนแรงและการกดขี่, เป็นลัทธิชาตินิยม
กวีฝอยและมีผลิตผลอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ในรูป"ทรงคนบุชา
รัฐ" ชนิดต่าง ๆ ทั้งนี้ บรรดารัฐสังคมนิยมที่ดำรงอยู่จึง
ได้เผชิญ และตกอยู่ในความขัดแย้งอันน่าเวทนาที่ประกาศ
เจตนารมณ์ในการบรรลุสังคมนิยมไว้รัฐ แต่ก็จำต้องมีรัฐอื่น
เข้มแข็งใหญ่โตที่สุด และดังนั้นจึงยังคงคิดโรคร้ายของ
ทรงคนบุชารัฐและลัทธิสังคมนิยมอย่างไม่รู้จักจบ การบุชารัฐ
บุชาพรรค บุชาผู้นำตลอดจนการแตกแยกของรัฐสังคมนิยม
และการเบี่ยงเบนในพฤติกรรมของรัฐ ในรูปการต่าง ๆ
เป็นการแสดงออกของความขัดแย้งอันน่าเวทนานี้ เช่นนี้
แล้วก็เข้าใจได้ว่า ญัหารรัฐและทรงคนบุชารัฐในสังคมนิยม
ภายหลังทุนนิยม(ไม่ว่าจะในประเทศที่ล้าหลังหรือประเทศ
ที่เจริญแล้วก็ตาม) เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากเป็นปรากฏ-
การณ์ธรรมดาสามัญที่เข้าใจได้ และยังคงจะเกิดขึ้นอีกครั้ง
แล้วครั้งเล่าในอนาคต, เพียงแต่่า ภาวะล้าหลังทาง
เศรษฐกิจและความพยายามในการกระโดดข้ามขั้นตอนทุน
นิยมอย่างรวดเร็วในประเทศที่ล้าหลัง ให้ทำให้ญัหารรัฐ
และทรงคนบุชารัฐมีความรุนแรง และรวมศูนย์เด่นเป็น
พิเศษ สังคมนิยมยังจะต้องผ่านความขัดแย้ง และการ
ปฏิเสธตนเองอีกยาวนานกว่าจะบรรลุซึ่งการสูญสลายของ
รัฐอย่างแท้จริงในอนาคต

การกำเนิดรัฐประชาธิปไตย

รัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้ก่อกำเนิดขึ้นพร้อม

กันกับการพัฒนาทุนนิยมขึ้นในสังคมไทย ในกระบวนการเดียวกันนี้เองที่รัฐในเชิงอัครวิสัย นัยหนึ่ง "พรรคชนบชารัฐ" และลัทธิชาตินิยมก็ให้พัฒนาการอุปถัมภ์มาช่วย รัฐสมัยใหม่ของไทยกำเนิดขึ้นโดยมิใช่การปฏิเสธอำนาจปกครองของผู้ปกครองเก่าโดยตรง หากแต่พัฒนาขึ้นภายในโครงสร้างของอำนาจและผลประโยชน์ของผู้ปกครองเก่าเอง, รูปการจิตสำนึกที่พัฒนาขึ้นจึงเป็นการสังเคราะห์กันเข้าอย่างเหมาะสมของจิตสำนึกอนุรักษนิยม มา กับลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ อันได้แก่ อุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

การขยายตัวของทุนนิยมทั้งก่อน และภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริงได้นำมาซึ่งความเสื่อมสลายอย่างค่อยเป็นค่อยไปของเศรษฐกิจศักดินา

1) การตีตลาดของสินค้าอุตสาหกรรมมาเข้า และการค้าข้าว ทำให้เศรษฐกิจธรรมชาติเสื่อมสลาย การค้าและเศรษฐกิจเงินตราเพื่อผู้ชนอย่างรวดเร็ว การผลิตข้าวกลายเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด¹

2) ระบบไพร่ ได้เสื่อมสลายลงเป็นอันมากแล้ว ตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และหนทางแห่งการสะสมความมั่งคั่งของผู้ปกครองได้ค่อย ๆ หันมาหาการค้า และการผลิตนอกระบบไพร่มากขึ้น ภายหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง, ระบบไพร่ยิ่งเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวของทุนนิยมยิ่งขึ้นทุกที, ดังนั้น "การยกเลิกระบบไพร่อย่างเป็นทางการ" จึงเป็นสิ่งที่เรียกร้องต้องการ การยกเลิกไพร่นั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ โดยการแปรไพร่ให้กลายเป็นพลเมืองภายใต้ระบบเกณฑ์ทหารและการยอมรับกรรมสิทธิส่วนบุคคลในที่ดินตามกฎหมาย²

3) เศรษฐกิจชวานาน้อย กลายเป็นรูปแบบการผลิตที่แพร่หลายที่สุดและเป็นรากฐานของสังคม การยกเลิกไพร่ทาสและการจับจองที่ดินใหม่ทำให้ไพร่ทาสกลายเป็น "ชวานาเอกรະ" ที่ติดอยู่กับเศรษฐกิจธรรมชาติ แต่พวกเขาที่ค่อย ๆ ถูกดึงเข้าสู่โครงสร้างตลาดทุนนิยมมาก

ขึ้นทุกที นั่นคือ การเพาะปลูกข้าว เพื่อขายแลกเอาเงินไปแลกซื้อสินค้าบริโภค ทั้งนั้นพวกเขาก็ค่อย ๆ สูญเสีย "ความเป็นเอกรະ" ของตนไปกลายเป็น "ผู้ผลิตสินค้าขนาดเล็ก" ไป³ พวกเขาเป็นทั้งแหล่งผลิตส่วนเกิน และก็เป็นตลาดผู้บริโภคของทุนนิยมด้วย

4) ผู้ปกครองเก่า ได้แปรผลประโยชน์ของคมจากระบบไพร่และการผูกขาดการค้าแบบเดิมมาสู่การเก็บภาษีอากรภายในประเทศ และการขยายตัวของความสัมพันธ์เข้าที่คืนในชนบทซึ่งเป็นสิ่งสกัดกั้นจากความสัมพันธ์แบบศักดินาที่ค่อย ๆ กลายเป็นเครื่องพ่วงของเศรษฐกิจสินค้าทุนนิยม⁴

5) การผลิตทุนนิยม ได้ปรากฏหน้าออกมาแล้ว ตั้งแต่ก่อนสนธิสัญญาเบาว์ริง ในรูปของการผลิตนอกระบบไพร่ การเข้ามาของต่างชาติแม้จะมีบทบาทแรงการขยายตัวของเศรษฐกิจสินค้า และเร่งการเสื่อมสลายของเศรษฐกิจศักดินาก็ตาม แต่มันก็ได้เบียดขับทำลายและแทนที่หน้าอ้อนของการผลิตทุนนิยมเต็มลงไปด้วย ทุนพาณิชย์ภายในประเทศพัฒนามาจากทุนพ่อค้า ก่อนทุนนิมนั้นกุ่มอยู่ในมือนายทุนเชื้อสายจีน และได้กลายเป็นเครือข่ายของตะวันตกในการติดต่อกับเศรษฐกิจท้องถิ่น ทุนพาณิชย์ก็เช่นเดียวกับทุนคอกเบี้ยงสูง คือได้แปรจากความสัมพันธ์ก่อนทุนนิยม มากลายเป็นกลไกอันหนึ่งของแนวคิดการผลิตทุนนิยม ในการกดขี่ส่วนเกินจากชนบทเข้ามาสะสมทุนในเมืองนั้นเอง เป็นการเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากภาคที่ล่าหลัง มาสู่ภาคที่ก้าวหน้ากว่าอันเป็นขั้นตอนเริ่มแรกที่จำเป็นของการสะสมทุนเบื้องต้น

6) ผู้ปกครองเก่า ได้มีการปรับตัว เข้ากับแนวคิดการผลิตใหม่ของสังคม ผลประโยชน์ของพวกเขาได้เปลี่ยนจากระบบไพร่ มาเป็นความสัมพันธ์เข้าที่คืนในชนบท และภายหลังปี 2440 ก็ได้เริ่มขึ้นชนบทใหม่โดยการแปรโภคทรัพย์มาเป็นทุนและพยายามดำเนินกิจการทุนนิยม

ของทั้งการผลิตพาณิชย์ และการเงิน⁶ ลักษณะเด่นของพวกเขาคือ การใช้อำนาจอิทธิพลของตนในรัฐสภาแห่งผลประโยชน์, กลุ่มอนุรักษ์เป็นยอดสุดและเสาเอกของรัฐมาแต่โบราณกาล พวกเขาเป็นแหล่งรวมศูนย์โลกทรัพย์สิน และความมั่งคั่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในสังคมไทย⁷ ต่อมา พวกเขาได้กลายเป็น "นายทุนขุนนาง" กลุ่มสำคัญที่สุด โดยทำหน้าที่ยังคงรักษาลักษณะอนุรักษ์ไว้อย่างเต็มที่ ในรูปของความสัมพันธ์เข้ากับดินในชนบท รูปแบบการดำรงอยู่ของพวกเขาในโลกไร้รัฐ ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากรูปการจืดจางนี้ไป, แต่ไม่ว่าในกรณีใด พวกเขาก็มีรากฐานแห่งการผลิตซ้ำส่วนสำคัญที่เป็นทุนนิยม (ลักษณะขุนนาง)⁸

7) ชนชั้นกรรมกรไทยรุ่นแรกสุด เป็นแรงงานจีนอพยพ พวกเขาเป็นชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติและยังพัวพันอยู่กับการผลิตขั้นปฐมมูล้าหลัง ดังนั้นพวกเขาจึงยังมีใช้กรรมกรอุตสาหกรรมในความหมายที่เคร่งครัด, พวกเขายังเป็นแค่ "กรรมกรที่กดขี่อุตสาหกรรม" เท่านั้น, จึงยังไม่มีศักยภาพทวีสัยที่จะกลายเป็นชนชั้นอิสระ ทางการเมืองได้⁹

การพัฒนาทุนนิยมนี้ประกอบด้วยสองกระบวนการพร้อมกันคือ การขยายการผลิตแบบใหม่และการขยายตัวของตลาดภายในประเทศ(ซึ่งเป็นทั้งแหล่งสนองวัตถุประสงค์การผลิตและการตลาดรองรับสินค้าอุตสาหกรรม) ในกระบวนการเหล่านี้, ชนชั้นต่าง ๆ มีการปรับตัว แยกตัวหรือก่อกำเนิดใหม่ขึ้นและค่อย ๆ ก่อเกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองระหว่างกันขึ้น อย่างเป็นขั้นตอน การประสานกันเข้าของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ของชนชั้นต่าง ๆ เป็นการก่อตัวของ "ตลาดภายในประเทศ" นัยหนึ่งคือ ระบบเศรษฐกิจใหม่ที่ เป็นเอกภาพ ข้อนี้ให้เรียกร้องต้องการการประสานกันเข้าในทางการเมือง การปกครองและรูปการจืดจางของชนชั้นต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น "รัฐประชาชาติ" จึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นทางประวัติ-

ศาสตร์ ทั้งในฐานะเป็นผลของการเปลี่ยนแปลง และขณะเดียวกันก็เป็นตัวกระตุ้นที่จำเป็น ต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจด้วย การกำเนิดรัฐประชาชาติก็มีข้ออะไรอื่น นอกจากการประสานกันเข้า ของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม เป็นโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ที่แน่นอนบนรากฐานของสมบัติการผลิตทุนนิยม, เป็นกระบวนการสำคัญอันหนึ่งของความเข้มแข็งขึ้นของทุนนิยม (และในกรณีไทย ก็ยังมีปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ อีก เช่นการคุกคามของต่างชาติ การสะสมกำลังของขุนนางตระกูลสำคัญ และการลุกขึ้นสู้ของชาวนาในดินแดนห่างไกล เป็นต้น) การกำเนิดรัฐประชาชาติสมัยใหม่ สะท้อนออกในทางการปกครองเป็นสิ่งที่เรียกว่า "การปฏิรูปการปกครอง" ซึ่งเป็นกระบวนการก่อสร้างกลไกรัฐสมัยใหม่ และเป็นกระบวนการสำคัญอันหนึ่งของการสร้างรัฐประชาชาติโดยรวม

- 1) ทำเนียบการปฏิรูป ระบบบริหารราชการส่วนกลางโดยรวบอำนาจไว้ในหมู่กลุ่มอนุรักษ์
- 2) ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น โดยสถาปนามณฑลเทศาภิบาล
- 3) สร้างกองทัพบกและตำรวจด้วยงบประมาณมหาศาล
- 4) สร้างระบบกฎหมาย ศาลสมัยใหม่
- 5) ปฏิรูปการคลัง โดยจัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ รวมอำนาจทางการเงินมาสู่กลุ่มอนุรักษ์
- 6) ผลิตบุคคลากรผู้เชี่ยวชาญ ให้ปฏิบัติในกลไกรัฐด้วยสถานภาพของ "ข้าราชการ" โดยบุคคลระดับสูงเป็นสมาชิกในตระกูลอนุรักษ์ ขณะที่บุคคลระดับล่างก็เก็บรับเอาสามัญชนเข้ามา¹⁰

ในขณะเดียวกัน, กลุ่มอนุรักษ์มีเพียงแต่ "ปฏิรูปการปกครอง" เท่านั้น หากยังทำการ "ปฏิรูปการจืดจาง" อีกด้วยโดยการสร้างเหตุภัย และอุทกภัยทางการเมืองขึ้นมารองรับการดำรงอยู่ของรัฐ, เป็นการ

ประสานกัน เข้าของอาวุธแห่งความรุนแรงกับอาวุธทางจิตใจ เหล่านี้นำไปสู่การสังเคราะห์กันเข้าอย่างเหมาะสมระหว่างอุดมการณ์ชาตินิยมสมัยใหม่กับจิตสำนึกอนุรักษณ์, เป็นอุดมการณ์ "ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์" นั่นเอง ไม่เป็นการประสมประสานกันเข้าด้วยสูตรพิเศษ ของลัทธิชาตินิยม (พรรคคณะราษฎรอันงมงาย) กับลัทธิเทวสิทธิ์ยุคโบราณ

การปฏิรูปการปกครอง ทำให้โครงสร้างการจักรวรรดิอำนาจในสังคมระหว่างชนชั้นต่าง ๆ มีความชัดเจนและมีเสถียรภาพ (โดยสัมพัทธ์) กลุ่มอนุรักษณ์เป็นผู้ปกครองอย่างแน่นอนในสังคม, เป็นผู้กุมอำนาจทั้งหมด กล่าวในเชิงประวัติศาสตร์แล้ว, การปฏิรูปการปกครองก็คือ การสร้างเวทีแห่งการต่อสู้ทางชนชั้นไว้รอท่าล่องหนนั่นเอง

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้แสดงให้เห็นว่า จิตสำนึกของความเป็นชาติหนึ่งเดียว และความรู้สึกชาตินิยม ความรู้สึกผูกพันกับดินแดนในเชิงการเมือง (ที่เรียกว่า "ฐานะความเป็นพลเมือง") นั้น เพิ่งจะปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง คำว่า "ไทย" ที่หมายถึง ชนเผ่าบริสุทธิ์ที่มี "เอกลักษณ์" อันแข็งแกร่ง และศักดิ์สิทธิ์, เป็นเชื้อชาติบริสุทธิ์ที่สืบทอดกันมาอย่างแข็งแกร่งดั่งนั้นเป็นจินตภาพพลวัติสร้างขึ้น เพื่อจุดประสงค์ทางการเมืองเฉพาะในปัจจุบันเท่านั้น ข้อเท็จจริงก็คือว่า ในดินแดนสยามมิได้เป็นที่รวมของหลายชนเผ่าเชื้อชาติวัฒนธรรมที่ค่อย ๆ ประสมประสานกันเข้าตามกาลเวลา จนมีภาษาวัฒนธรรมร่วมกัน โดยกว้าง ๆ เท่านั้น

การปฏิวัติ 2475 การปฏิเสธรูปแบบในรัฐ

การกำเนิดและพัฒนาของรัฐดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขของการผูกขาดอำนาจของกลุ่มอนุรักษณ์ แต่ว่าการทางชนชั้นที่กำลังดำเนินอยู่ นอกจากนี้ การขยายตัวของรัฐยังเรียกร้องต้องการบุคคลากร ที่เป็นปัญญาชนผู้มีความรู้ความสามารถจำนวนมากขึ้นทุกที การก่อตัวทางชนชั้นใน

สังคมและการปรากฏขึ้นของกลุ่มชนพิเศษที่เป็น "ชนนางใหม่" นี้ได้เรียกร้องการจัดสรรอำนาจทางการเมืองใหม่ให้สอดคล้องกับพลังที่แท้จริงในสังคม มิเพียงเท่านั้น, การดำเนินนโยบายของกลุ่มอนุรักษณ์ ยังทำให้รัฐกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางและก่อกองขวางต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมโดยรวม ดังนั้น รัฐจึงตกอยู่ในความขัดแย้งที่เคร่งเครียดยิ่งขึ้นทุกที นั่นคือ ด้านหนึ่งรัฐถูกสร้างขึ้น เพื่อรับใช้การปกครองของกลุ่มอนุรักษณ์โดยตรง, แต่ในอีกด้านหนึ่ง การพัฒนาโดยทั่วไปของรัฐก็ผูกพันอยู่กับการพัฒนาทุนนิยม และการกำเนิดของกลุ่มชนนางใหม่ซึ่งมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธอำนาจผูกขาดของกลุ่มอนุรักษณ์ด้วย การปฏิรูปการปกครองให้ให้กำเนิดเป็นมูล เชื่อที่จะกลับมาก "ปฏิเสธการปกครองของกลุ่มอนุรักษณ์" เองในที่สุด การปฏิเสธรูปแบบนี้สัมฤทธิ์ผล ในการปฏิวัติ 2475

การปฏิวัติ 2475 มิใช่เหตุบังเอิญ และก็มีใ้การยึดอำนาจธรรมดา ๆ มันเป็นจุดสุดยอดของวิกฤตทางเศรษฐกิจการเมืองที่พัฒนาขึ้นหลังปี 2398 , มันเป็นการระเบิดออกทางการเมืองของวิกฤตที่หมักหมมกันมานาน

- 1) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม อย่างเด่นชัดระหว่างกลุ่มอนุรักษณ์จำนวนน้อยนิด กับชนชั้นข้างมากของสังคม¹³
- 2) การผูกขาดอำนาจระดับสูง ของพวกอนุรักษณ์ในกลไกรัฐและดำเนินนโยบายอนุรักษณ์ นิยมจัดของพวกเขา¹⁴
- 3) ความเสื่อมโทรมในการบริหารให้สะท้อนออกเป็นวิกฤตการคลังในรัฐบาล ที่บรยายรับส่วนข้างมากเป็นภาษีที่เก็บมาจากชาวนาในชนบทแต่บรยายจ่ายส่วนใหญ่ทุ่มไปในการสร้างขยายกลไกราชการพลเรือน ตำรวจทหารอย่างต่อเนื่องรวมทั้งค่าใช้จ่ายในราชสำนัก ราชจ่ายสูงกว่ารายได้และก่อวิกฤตการคลังที่รุนแรงขึ้นทุกที¹⁵

4) ผลกระทบของกระแสประชาธิปไตย ในต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ การปฏิวัติของ ทร. ชุนยัต เซินไฉ่จิน และการปฏิวัติสังคมนิยม เคือนตุลาคมิในรัสเซีย รวมทั้งการไหลบ่าเข้ามาของอุดมการณ์ประชาธิปไตยตะวันตกผ่านปัญญาชนไทย¹⁶

5) เกิดวิกฤตเศรษฐกิจรุนแรงหลายครั้งติดต่อกันเช่น ภาวะน้ำท่วมใหญ่ปี 2460, ฝนแล้ง และวิกฤตการณ์ขาดแคลนข้าวในปี 2462 , งบประมาณขาดดุลมหาศาลและปลดข้าราชการออกจำนวนมากในปี 2470, วิกฤตทุนนิยมโลกปี 2472-73 ข้าวขายไม่ออก เงินบาทลดค่า, งบประมาณขาดดุลมหาศาลอีกครั้ง และข้าราชการถูกปลดจำนวนมากในปี 2474 เป็นต้น¹⁷

การรวมศูนย์ของวิกฤตได้ชี้ชัดว่า ปัญญาเฉพาะหน้าที่คือ การผูกขาดอำนาจภายในกลไกรัฐนั่นเอง ความเรียกร้องต้องการในทางทวิสัยเฉพาะหน้า คือ อย่างน้อยที่สุด ต้องยกเลิกการผูกขาดอำนาจนี้เสีย¹⁸

การปฏิวัติ 2475 เป็นเหตุการณ์สำคัญที่สุด เหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย การปฏิวัติ 2475 มีเจตนารมณ์พื้นฐานอยู่ที่การจำกัดอำนาจของกลุ่มอนุรักษ, ไม้เป็นกระบวนการที่ยาวนานต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนการยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายน 2475, และก็ตามเนินต่อมาอีก หลังจากนั้นเมื่อเรากล่าวถึงการปฏิวัติ 2475 เราย่อมหมายถึงกระบวนการนี้ทั้งหมด , หาใช่หมายถึงแต่เพียงการยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายนเท่านั้นไม่ การปฏิวัติ 2475 ได้มอบคุณูปการ ต่อสังคมไทยไว้อย่างสำคัญคือ

1) ได้จำกัดอำนาจของกษัตริย์ ลงมาเป็นครั้งแรกและอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์

2) ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองและประกาศอย่างเป็นทางการ และ

เป็น "รูปแบบ" ถึงอำนาจอธิปไตยของบางชน

3) ให้กำเนิดระบอบรัฐสภา ขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งแม้จะยังมีข้อบกพร่องสำคัญ ๆ แต่ก็เป็นสิ่งใหม่และนับว่าก้าวหน้ามากในเงื่อนไขประวัติศาสตร์ขณะนั้น

4) มีการรื้อกลุ่มอนุรักษในบางระดับตลอดจนขจัดสิ่งตกทอดอันล้าสมัยของการปกครองเก่าไป เช่น ยกเลิกเงินรัชชูปการและอาคารค่านาออกพรบ.ห้ามยี่หรัพย์กลีกร กฎหมายจำกัดการถือครองที่ดิน ยกเลิกพิธีลัทธิเทวสิทธิ์ เป็นต้น

5) การปฏิวัติ 2475 เป็นฉากนำของการต่อสู้ทางการเมือง และชนชั้นยกแรกบนเวทีที่ได้สร้างรอไว้นานแล้ว นับแต่ไปชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมก็ค่อย ๆ แสดงบทบาทมากขึ้นทุกทีบนเวทีการเมืองนี้

อย่างไรก็ตาม, การปฏิวัติ 2475 ก็มีข้อจำกัดและความขัดแย้งในตนเองเช่นเดียวกัน คณะผู้ก่อการเป็นพวกชนนางใหม่ที่เติบโตมาในกลไกรัฐ ไม่มีรากฐานมวลชนและการต่อสู้ทางชนชั้นของมวลชนรองรับ พวกเขาจึงมีผลประโยชน์ผูกติดอยู่กับรัฐและไม่มีความสัมพันธ์กับมวลชนผู้ใช้แรงงานโดยตรง พวกเขาจึงมีข้อจำกัดทางอุดมการณ์, หาได้มีเอกภาพกันไม่พวกเขาถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขประวัติศาสตร์และยุคสมัยนั่นเอง เมื่อรากฐานทางชนชั้นของการกำเนิดประชาธิปไตยยังอ่อนเล็กมาก ชนชั้นนายทุนไทยมีกำเนิดมาจากกลุ่มอนุรักษเองหรือจากนายทุนเชื้อสายจีน ที่พึ่งพิงกลุ่มอนุรักษ, ปัญญาชนสมัยใหม่ ที่เป็นตัวแทนอุดมการณ์ประชาธิปไตยยังมีจำนวนน้อย และมีบทบาทจำกัดมาก หรือกระทั่งกล่าวได้ว่า ยังไม่มีปัญญาชนสมัยใหม่แท้ซึ่งเกิดขึ้นเลยถ้าพิจารณาว่าปัญญาชนสมัยใหม่ เป็นผลผลิตของการพัฒนาทุนนิยมและระบบการศึกษายุคใหม่, ชาวนาในเวลานั้นก็ยังเป็นชานาเอนระที่ผูกติดอยู่กับเศรษฐกิจธรรมชาติดู้อยู่มาก และกรรมกรก็ยังคงเป็นเพียงกรรมกรที่อดสูสากรรมเท่านั้น¹⁹

ดังนั้น คุณูปการของการปฏิวัติ 2475 จึงได้

ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การจัดสรรอำนาจกันใหม่ระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ และขุนนางใหม่ภายในกลไกรัฐ, ส่วนอิทธิพลของกลุ่มอนุรักษ์ในทางเศรษฐกิจ และในทางรูปการจิตสำนึกของสังคมยังคงอยู่และมีคามแข็งแกร่งอย่างยิ่ง

แม้ภายหลังการยึดอำนาจ ในวันที่ 24 มิถุนายน 2475, การต่อสู้กันระหว่างกลุ่มอนุรักษ์ กับคณะราษฎรยังคงดำเนินต่อไปอย่างเล็ดลอดคม การต่อสู้ทางการเมืองนี้ได้ยุติลงโดยพื้นฐานเมื่อคณะราษฎรประสบความสำเร็จในการปราบกบฏบวรเดชและ ร.7 สละราชสมบัติ แต่ก็เป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวเท่านั้น

การสร้างคามเข้มแข็งให้แก่วัฒนธรรม

การปฏิวัติ 2475 ทำให้ "รัฐ" มีการพัฒนาเข้าสู่ระยะใหม่ที่กล่าวได้ว่าเป็นระยะเสริมความเข้มแข็งให้แก่วัฒนธรรม การปฏิวัติ 2475 เป็นการปฏิวัติที่มีข้อขัดแย้งกับกลไกรัฐเก่า, หากแต่ยังคงสืบทอดมรดกไว้ และทำให้มีวัฒนธรรมเข้มแข็งขึ้นไปอีก ในกระบวนการนี้, ชนชั้นนายทุนใหญ่ ขุนศึกขุนนางที่มีเชื้อสายอนุรักษ์ ได้เติบโตขึ้นพร้อมกับการขยายอำนาจความเข้มแข็งของกองทัพอย่างมหาศาล อำนาจผูกขาดของกลุ่มอนุรักษ์ ได้ถูกแทนที่ด้วยอำนาจผูกขาดของพวกเขา พวกเขากลายเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจที่สุด เข้มแข็งที่สุดและมีการจัดตั้งที่ตึ๊ดที่สุด ตลอดจนมี "อุดมการณ์" ที่เป็นรูปการจิตสำนึกของตนเองที่เหมือนกัน, ทรราชชนบวชารัฐก็ได้พัฒนาต่อไปถึงขั้น "ลัทธิชาตินิยม" ลักษณะพิเศษที่บูชา "รัฐ" เป็นสรณะนามธรรมเชิงศาสนา ขบถแต่ด้วยคำนำนเทศนิยายเรื่องความเป็นเชื้อเผ่าไทยบริสุทธิ์ ที่ยิ่งใหญ่ โดยมี "ห่านผู้นำ" เป็นเสมือนสื่อกลางอันศักดิ์สิทธิ์ (เช่นเดียวกับคนทรงและนักบวชในศาสนา ที่เป็นสื่อกลางของพระเจ้า) การบูชาผู้นำก็คือชนชั้นที่รัฐพัฒนากลายเป็น "ตัวบุคคล" นับหนึ่งรัฐให้ "อวตาร" เป็นร่างมนุษย์แล้ว (Personification of State)

1) มีการขยายขนาด และเสริมความเข้ม-

แข็งให้กลไกรัฐอย่างขนานใหญ่, โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือกองทัพ²⁰

2) มีการขยายตัวของรัฐบรรลุถึงขั้นที่มันจะเขมือบสังคมไว้ภายในกลไกรัฐเอง รัฐได้เข้าแทรกแซงและครอบงำถึงทุกซอกทุกมุมของสังคม และของชีวิตมวลสมาชิก, ทั้งปริมณฑลเศรษฐกิจ รูปการจิตสำนึกตลอดจนการดำเนินชีวิตทางกายภาพและทางวัฒนธรรมของมวลชน²¹

3) คณะราษฎร ได้พัฒนาตนเองก่อตัว เข้มแข็งขึ้นเป็นชนชั้นนายทุนใหญ่ ขุนศึกขุนนางที่ใช้อำนาจรัฐไปขยายและสร้างพลังทางเศรษฐกิจของตนอย่างกว้างขวางพร้อม ๆ กับการเบียดขับกีดกันชนชั้นอื่น ๆ ออกไป, นี่คือนโยบายที่เรียกว่า "นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม" ที่รัฐเข้าดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจทั้งการผลิต และการบริโภคเอง²²

4) การทำลายการผูกขาดอำนาจของกลุ่มอนุรักษ์และการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจหลายประการ มีผลดีโดยรวมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมต่อไป²³ ได้เร่งการขยายตลาดภายในประเทศและทำให้ "รัฐประชาชาติ" มีการพัฒนาไปเป็นอันมาก เช่นการปรับปรุงระบบกฎหมายให้ทันสมัยปรับโครงสร้างภาชี้อการของรัฐ การยกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาค การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

นับแต่ระยะสงครามโลกครั้งที่สองและระยะหลังสงคราม, การผูกขาดอำนาจของกลุ่มคิบลสงครามและนโยบายเศรษฐกิจ "ชาตินิยม" ของพวกเขาได้เสื่อมทรามลงเป็นอันมาก, การดำเนินนโยบายรัฐของพวกเขาได้ก่อผลร้ายต่อเศรษฐกิจสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง สงครามและการร่วมมือกับญี่ปุ่น ได้สร้างปัญหาเศรษฐกิจอันหนักหน่วงไว้, การดำรงอยู่ของรัฐวิสาหกิจจำนวนมากภายใต้ไร้ประสิทธิภาพ และเป็นกาฝากขัดขวางการพัฒนาขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยมหลังสงครามโลก การพัฒนา

เศรษฐกิจหลัง 2475 และช่วงสงครามโลกได้ก่อกำเนิดกลุ่มชนชั้นนายทุนใหญ่ (เชื้อสายจีน) ขึ้นซึ่งมีรากฐานทางการผลิต พาณิชยกรรมและการเงิน, พวกเขาเรียกร้องต้องการเศรษฐกิจทุนนิยมแบบเสรีที่พวกตนจะแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ โครงสร้างของระบบทุนนิยมโลก หลังสงครามได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ เข้าสู่ระบอบทุนนิยมผูกขาดแห่งชาติ และการก่อสร้างระบบทุนนิยมในระดับโลก การเร่งลงทุนออกเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตทุนสิ้นเกินแนวโน้มอัตรากำไรเฉลี่ยลดลง และการคุกคามของสังคมนิยม ได้เรียกร้องให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทุนนิยมที่เจริญแล้ว กับประเทศที่ล่าหลังมีการแปรเปลี่ยนจากการปกครองเมืองขึ้น การปล้นสะดมอย่างเปิดเผยและการลงทุนในการผลิตขั้นปฐม มาเป็นความสัมพันธ์ในเชิง "พันธมิตร" ทางการเมือง ยุกระดับการลงทุนในประเทศที่ล่าหลังจากการผลิตขั้นปฐม ขึ้นสู่การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมแปรรูปในระดับสูงขึ้น, เหล่านี้เรียกร้องให้ต้องมีการสะสมทุนและการพัฒนาอุตสาหกรรมขึ้นในประเทศล่าหลัง, ซึ่งหมายถึงนโยบายส่งเสริมการลงทุนของเอกชน เปิดประตูยอมรับการลงทุนจากต่างประเทศอย่างกว้างขวาง และมีนโยบายการค้าการเงินระหว่างประเทศที่ยืดหยุ่น เข้ากับระบบโลก²⁵ สิ่งนี้ทำให้นโยบายรัฐในมือของกลุ่มทุนสังคมนิยม และไม่สอดคล้องกับท้าว การดิ้นรนหลังสงครามอีกต่อไป ประการสุดท้ายคือ กลุ่มอนุรักษที่ได้เปลี่ยนพลังชั่วคราว และถอยจากทางการเมืองไปภายหลัง 2475 นั้น ก็ได้คอยจ้องหาโอกาสรื้อฟื้นอำนาจอยู่ทุกขณะ ในระยะถอยจากทางการเมืองนี้เองที่พวกเขาได้พัฒนาตนเองกลายเป็นกลุ่มทุนที่สำคัญที่สุดกลุ่มหนึ่ง ที่มีรากฐานอันเข้มแข็งทั้งการผลิต พาณิชยกรรมและการเงิน, ดังนั้นจึงพร้อมยิ่งขึ้นที่จะเรียกร้องกลับเข้ามาสู่อำนาจรัฐอีกครั้งหนึ่ง ทั้งหมัดนี้ทำให้กำเนิดกลุ่มพันธมิตรประวัติศาสตร์ขึ้นมา นั่นคือการร่วมมือกันระหว่างอเมริกา, กลุ่มอนุรักษ, ชนชั้นนายทุน

ใหญ่, และกลุ่มทหารใหม่ (กลุ่มสตรีชึ่งกำเนิดขึ้นและเข้ามามีบทบาทในรัฐโดยมิได้ร่วมส่วนกับการปฏิวัติ 2475 โดยตรงและพวก เขายังมีสายใยผลประโยชน์พันกันอย่างแน่นกับกลุ่มอนุรักษและชนชั้นนายทุนใหญ่ อีกด้วย)²⁶ ภาระหน้าที่ทางประวัติศาสตร์ของพันธมิตรนี้ก็คือ การจัดกลุ่มทุนสังคมนิยมตลอดจนนโยบายรัฐอันล้ำสมัยออกไปเสียและเริ่มต้นระยะใหม่แห่งการพัฒนาของสังคมไทย และของรัฐตัวเอง

รัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์และการปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 บทวิเคราะห์ทางการเมือง

การยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์มิใช่เป็นการรัฐประหารธรรมดา ๆ เมื่อมองในแง่ผลกระทบทางประวัติศาสตร์, หากแต่มันเป็นการเปลี่ยนขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นหนึ่งของพัฒนาการรัฐไทย ในทางเศรษฐกิจ, มันเป็นการเริ่มต้นยุคพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสินค้าบริโภคไม่คงทน เป็นองค์นำอันนำไปสู่การแปรเปลี่ยนในโครงสร้างชนชั้น และศูนย์กลางทางชนชั้นอย่างใหญ่หลวงในทางการเมือง, นี่เป็นการรื้อฟื้นอำนาจ และเกียรติภูมิของกลุ่มอนุรักษอีกครั้ง, แต่มีใช้การรื้อฟื้นของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดั้งเดิม อำนาจของกลุ่มอนุรักษมีลักษณะประณีต แผ่เร้นและมี "คุณภาพ" สูงกว่าอดีต ที่สำคัญคือ เป็นอำนาจที่เป็นผลจากการสังเคราะห์กันเข้า ระหว่างมูลเชื่ออนุรักษนิยมกับมูล เชื่อทุนนิยมชนตึก ทั้งนี้โดยการสนับสนุนของอเมริกา ดังนั้นในทางรูปการจิตสำนึกก็สะท้อน เป็นการเพ็องฟูของจิตสำนึกอนุรักษนิยมบวกกับลัทธิอรรถประโยชน์ของทุนนิยมสมัยใหม่ (ที่สอดคล้องกับ "ยุคพัฒนาเศรษฐกิจเสรี" ดังกล่าว) นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจแสดงออกเป็นรูปธรรมที่ "ยุทธศาสตร์ทดแทนการนำเข้า" (Import-Substitution strategy) ซึ่งมุ่งเร่งลงทุนในอุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภคไม่คงทนเพื่อสนองตลาดภายใน

ในประเทศเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยการแนะนำกำกับของผู้เชี่ยวชาญ ต่างชาติและไทยซึ่งขึ้นนำด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมตะวันตก²⁷

- 1) เปิดประตูเต็มที่ให้แก่เอกชนไทย และต่างชาติลงทุนแสวงกำไรอย่างไร้เสรี
- 2) รัฐบาลทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้ลงทุนเอกชน, โดยเร่งทุ่มมือในโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาสมัยใหม่ตลอดจนระบบการเงินการคลัง โครงสร้างภาษีอากรที่เหมาะสม²⁸
- 3) เจือปนไขกำไรมากที่สุดของการลงทุนคือการมีต้นทุนต่ำสุด ซึ่งรัฐไทยก็ได้สนองเจือปนไขอย่างเต็มที่

- 3.1 นโยบาย ราคาพืชผลในประเทศให้อยู่ในระดับต่ำเป็นเวลานาน
- 3.2 นโยบายกีดกันแรงงาน การเคลื่อนไหว ประชาธิปไตยและสหภาพแรงงาน
- 3.3 ดำเนินนโยบายการค้าเสรี และระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราแบบคงที่
- 3.4 โครงสร้างภาษีอากรที่เอื้อประโยชน์แก่ธุรกิจ แต่เป็นภาระแก่ผู้ใช้แรงงาน
- 3.5 ประกันอำนาจผูกขาดแก่ทุนเอกชนในรูปสัมปทาน ลิขสิทธิ์ การจำกัดจำนวนวิสาหกิจในอุตสาหกรรม เป็นต้น²⁹

4) การผลิตซ้ำและการสะสมทุนในเศรษฐกิจไทยอาศัยข้อต่อสำคัญที่สุดคือ การนำเข้า ซึ่งปัจจัยการผลิตที่เป็นเครื่องจักรและวัตถุดิบชั้นกลาง มีแต่การนำเข้าชนิดนี้เท่านั้นที่จะทำให้การผลิตซ้ำและการสะสมทุนมีความเป็นไปได้และราบรื่น, เจือปนไขนี้ได้รับการบรรลู่โดย

4.1 พหุมาเกษตรกรรม ในขอบเขตจำกัดด้วยการขยายชลประทานในภาคกลาง การใช้เครื่องจักรบางส่วน นุ้ยและการขยายพื้นที่ เพื่อเร่งผลผลิตภาคเกษตรทั้งเพื่อให้ราคาขายในประเทศอยู่ในระดับต่ำ และ

ส่งออกได้มากเพื่อแลกกับการนำเข้า³⁰

4.2 การไหลเข้าของทุนต่างประเทศในรูปทุนเงินตราทั้งที่เป็นเงินลงทุนโดยตรงเงินกู้ เงินช่วยเหลือ เสริมด้วยกิจกรรมรอง ๆ คือ กิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่รวมมาร์เก็ตคลับ โซเฟต์, เหล่านี้ก็เพื่อให้ได้เงินตราต่างประเทศไหลเข้าเพื่อแลกกับการนำเข้า³¹

ในทางการเมือง, พวกเขาก็ดำเนินเผด็จการอย่างเปิดเผย อำนาจรัฐอยู่ในมือของพันธมิตรกลุ่มอนุรักษ์กับกลุ่มสฤทธิ การบุขางอมพล ป.ได้พัฒนากระชั้นขึ้นเป็นการบูชาสถาบันอนุรักษ์, น้อมใจแค่ "การอวดตาร" ของรัฐธรรมนูญ ๆ หากแคว้นได้พัฒนากลายเป็นสังคมนิยม-ลัทธิเชิงลัทธิเท ลัทธิแล้ว

การพัฒนาเศรษฐกิจแบบไม่สมดุล และการดำเนินฟิสิกส์ทางการเมือง ได้นำมาซึ่งวิกฤตโครงสร้างของสังคมไทย

- 1) เกิดความขัดแย้งกันขึ้น ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กับการรักษาสถิตของระบบยิ่งรัฐบาลเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเท่าไร (เร่งการลงทุนอุตสาหกรรม เร่งการส่งออกและรับการลงทุนจากต่างชาติ) ประเทศก็ยิ่งเสียตลุมมากขึ้นเท่านั้น (คือขาดดุลการค้า ทดการชำระเงิน ปัญหาค่าเงินบาท ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจสังคมที่รุนแรงขึ้น และภาวะไร้เสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจอย่างเป็นวงรอบ) แต่ถ้าวัดรักษาสถิตทางเศรษฐกิจ ก็ต้องมีอัตราการค้าเติบโตที่ช้าลง ซึ่งย่อมหมายถึงการพัฒนาทุนนิยม การผลิตซ้ำและการสะสมทุนที่ช้าลง

2) เจือปนไขทั้งภายในและภายนอกแห่งการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมโดยราบรื่นและมีเสถียรภาพ ได้สิ้นสุดลง ในต่างประเทศ, วิกฤตเศรษฐกิจโลกที่ตั้งเค้ามาตั้งแต่ปี 2512 ถูกซ้ำเติมให้หนักหน่วงด้วยวิกฤตการณ์เชื้อเพลิง การพังทลายของระบบการค้าเสรีและระบบอัตรา

แลกเปลี่ยนเงินตรงที่ไอเอ็มเอฟ ความปั่นป่วนของ
กระแสหมุนเวียนสินค้าและเงินทุนระหว่างประเทศ³² ภายใน
ประเทศ,ภาวะต่ำระดับของผลิตภาพในภาคเกษตรได้บรรลุ
ถึงขั้นชะงักงัน และผลสะท้อนทางลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
โดยรวม, ตลาดอุตสาหกรรมภายในประเทศถึงจุดอิ่มตัว โดย
สัมพัทธ์กับการสะสมทุนที่เน้นอุตสาหกรรมสินค้าบริโภคไม่คง
ทน ทั้งหมดนี้ทำให้ความชุกชุมของเศรษฐกิจครั้งรุนแรงปี 2514
และ 2516 และให้แรงวิฤกตกับคามขัดแย้งทางการเมือง
ขึ้น

3) มีการเปลี่ยนแปลง ในโครงสร้างชนชั้น
และคูลกำลังชนชั้นอย่างขนานใหญ่ ชนชั้นนายทุนใหญ่ได้
พัฒนาขึ้นจาก การสะสมทุนภายในประเทศ เป็นกลุ่มผูกขาด
ตระกูลต่าง ๆ ที่มีทุนการเงินเป็นแกนกลาง³³ นายทุนกลาง
และนายทุนน้อยชาว เมืองก็เพิ่มจำนวน และบทบาททาง
เศรษฐกิจการเมืองมากขึ้น ตลอดจนการก่อตัวของปัญญาชน
สมัยใหม่ ที่เป็นผลผลิตโดยตรงของการพัฒนาอุตสาหกรรม
ไทยที่แท้จริง (ในความหมายของ "ชนชั้นกรรมาชีพ") ให้
กำเนิดขึ้นแล้ว ส่วนชนวนาชาวไรท์ก็ค่อย ๆ หลุดพ้นจาก
ภาวะคับแคบของเศรษฐกิจธรรมชาติ และชุมชนหมู่บ้านด้วย
จังหวะก้าวที่เร่งเร็ว ขึ้นอย่างมากมาย กลายเป็นผู้ผลิต
สินค้าขนาดเล็กที่ผูกติดอยู่กับทุนนิยมในเมืองและทุนนิยมโลก³⁴
ภายในรัฐ,กลุ่มทหารอื่น ๆ ได้ก่อตัว ขึ้นและมีกำลัง แข้มแข็ง
ขึ้นเป็นลำดับ เช่นเดียวกับศักยภาพทางการเมืองของกลุ่ม
อนุรักษที่เพิ่มพูนขึ้นทุกวัน ๆ จนทำให้การจัดสรรอำนาจใหม่
ภายในกลไกรัฐในหมู่ผู้ปกครองด้วยกัน กลายเป็นสิ่งจำเป็น
มิเพียงเท่านั้น , คูลกำลังทางชนชั้นในสังคมที่แปร เปลี่ยนไป
อย่างมาก ก็เรียกร้องต้องการ การจัดสรรอำนาจใหม่
ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองด้วย หลังแห่งความไม่
พอใจและความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมได้สะท้อนรวมศูนย์
ไปยังรัฐบาลถนอม-ประภาส ซึ่งผูกขาดอำนาจมาเป็นเวลา
นาน จุดสุดยอดของการ แก้ความขัดแย้งเฉพาะหน้าให้ตก

ไปได้ปรากฏเป็นการขจัดกลุ่มถนอมประภาสออกไปเสียซึ่ง
เป็นผลประโยชน์เฉพาะหน้าร่วมกันของชนชั้นต่าง ๆ

การปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 เป็นผลโดย
ตรงของการพัฒนาเศรษฐกิจ และโครงสร้างรัฐไทยนับตั้ง
แต่การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ัฒนระเบิดขึ้นเพื่อ
ทะลวงอุปสรรคขัดขวางเฉพาะหน้าของสังคม ใหลู่ส่งไป
อุปสรรคขัดขวางที่นั่นก็คือ ทั่ว อำนาจรัฐในเมืองของกลุ่ม
อนุรักษ์นิยมกลุ่มตนเอง

แม้ว่าเศรษฐกิจสังคมไทย จะมีการเปลี่ยนแปลง
พัฒนาไปอย่างมากมายนับแต่ภายหลังปี 2475, แต่ก็
มีอยู่เพียงสถาบันเดียว เท่านั้นที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ
ในทาง เนื้อหาเลย, สถาบันนี้ก็คือ "รัฐ" นั่นเอง การ
ปฏิวัติ 2475 และการรัฐประหารอีกมากมายหลายครั้ง
หลังจากนั้น ล้วนเป็นขั้นตอนการเสริมความเข้มแข็งแก่รัฐ
มาโดยตลอด รัฐอาศัยการอยู่รอดโดยการเปลี่ยนมือผู้กุม
อำนาจเป็นครั้งคราว ประกอบกับการปรับนโยบายเศรษฐกิจ
เป็นระยะให้สอดคล้องกับภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป, ัฒนอยู่
รอดได้ด้วยการเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่รากฐาน
ทางชนชั้น รูปการจิตสำนึก ตลอดจนกระบวนการใช้อำนาจ
ของกลไกรัฐยังคงเดิม รัฐมีเส้าหัวเป็นแกนกลาง ให้แก่
กองทัพ, สนับสนุนด้วยตำรวจ ศาล ตุ๊กตะวาง, ยอดสุดที่
เป็นธงนำคือ สถาบันอนุรักษ, ซึ่งเป็นสิ่งที่เก่าแก่ ล้าหลัง
แต่ก็เข้มแข็งที่สุดในสังคม, กลุ่มอนุรักษนี้กล่าวโดยเนื้อแท้
แล้วปัจจุบันก็เป็น "ชนชั้นนายทุนขุนนาง" กลุ่มหนึ่ง, แต่ก็
เป็นกลุ่มพิเศษจากนายทุนขุนนางกลุ่มอื่น ๆ แม้ในช่วง
ระยะเวลาหนึ่ง, พวกเขาจะดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจ
 แต่ก็เป็นการพัฒนาในขอบเขตจำกัดของผลประโยชน์ที่
พวกเขารับได้ ในระยะหนึ่ง, สิ่งนี้ก็ยังสอดคล้องกับผล
ประโยชน์ร่วมของชนชั้นนายทุนใหญ่ทั้งชนชั้น และเป็นผลที่
ต่อการคลี่คลายขยายตัวของทุนนิยม แต่ในท้ายสุด ทั่ว
อำนาจรัฐนั่นเอง ก็กลับกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการ

พัฒนาดังกล่าว เมื่อชนชั้นอื่น ๆ ในสังคมได้พัฒนาขยายตัวจนล้ำเกินกรอบผลประโยชน์ของพวกเขาที่รับได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปได้เรียกร้อง ที่จะยกเลิกการกีดกันอำนาจของพวกเขาในรัฐเสีย ประวัติศาสตร์เรียกร้องให้ต้องขจัดอุปสรรคนั้นออกไป, จะต้องมี "การปฏิเสธในรัฐ" (Negation of State)

เจตนารมณ์ทางประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 คือมุ่งบรรลุการปฏิเสธรัฐนี้เอง แต่จากเงื่อนไขรูปธรรมของสังคมไทย (โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือตุลกำลังทางชนชั้นที่เป็นจริงในเวลานั้น) ทำให้ประวัติศาสตร์มีทางเลือกอย่างน้อยสองทางคือ

1) การปฏิเสธรัฐ ภายในกรอบของรัฐนั่นเอง มันเป็นการเปลี่ยนแปลงตุลอำนาจในโครงสร้างรัฐ ตลอดจนแผนนโยบายรัฐ ที่ให้อำนาจต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมต่อไป นี่เป็นการปฏิเสธรัฐในกรอบเดียวกันกับการปฏิวัติ 2475, องค์ประธานของการเปลี่ยนแปลงชนิดนี้เท่าที่มองเห็นได้ในขั้นนี้ก็คือ ชนชั้นนายทุนไทย การปฏิเสธรัฐในคามหมายเฉพาะ จึงเป็นการผ่านอำนาจ (บางส่วนหรือกระทั่งทั้งหมด) ไปสู่มือของชนชั้นนายทุน เพื่อเริ่มต้นระยะพัฒนาเศรษฐกิจใหม่อีกครั้งหนึ่ง

2) การปฏิเสธรัฐในเชิงประวัติศาสตร์, นี่เป็นการปฏิเสธที่ยิ่งใหญ่ และถึงที่สุดที่จะนำไปสู่การสูญสลายของรัฐในอนาคต, มันประกอบไปด้วยขั้นตอนย่อย ๆ ของการปฏิเสธที่สลับซับซ้อนคดเคี้ยว และเจ็บปวด (ชวนให้คิดหวังเป็นครั้งคราว) นี่เป็นการกระโดดหลุดออกมาจากกรอบอันล้ำหลังของรัฐเก่า, มิใช่การปฏิเสธรัฐภายในกรอบของรัฐเก่าดังอดีตที่ผ่านมา ในแง่รูปธรรมแล้ว, มันก็คือ กระบวนการเปลี่ยนมือระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต, อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเนื้อแท้ของรัฐในแง่ชนชั้นรูปการจิตสำนึกและกระบวนการใช้อำนาจ (แต่มิใช่การเปลี่ยนแปลงเนื้อแท้ในแง่ประวัติศาสตร์มนุษย์, นัยหนึ่ง ถึง

อย่างไร รัฐก็ยังคงเป็นสิ่งแปลกแยก และก่อนผลิตผลอันเลวร้ายที่เป็น "พรรคชนบชรัฐ" อยู่ดี) องค์ประธานของการเปลี่ยนแปลงชนิดนี้ทั้งในทางทฤษฎีและใน "ทางปฏิบัติ" ต้องเป็น "ชนชั้นกรรมมาชีพ"

ดังนั้นการปฏิเสธรัฐ ที่เปิดฉากเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 และที่จะเกิดขึ้นอีกเป็นระลอกยาวนานต่อไปจึงตกอยู่ในทางแพร่งนี้ การปฏิเสธรัฐจะมีผลลัพธ์เป็นเช่นใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประวัติศาสตร์รูปธรรม นัยหนึ่งตุลกำลังทางชนชั้นที่เป็นจริงในสังคม, กล่าวให้เป็นรูปธรรมคือ ชนอยู่ตุลกำลังระหว่างชนชั้นนายทุน กับชนชั้นกรรมกร, และ "ใคร" ที่ประสบผลสำเร็จในการก่อรูปพันธมิตรประวัติศาสตร์ เพื่อไปต่อกรกับรัฐ ชนชั้นนายทุนจะเดินไปตามครรลองของการปฏิเสธแบบแรก, นั่นคือเป็นเพียงการเปลี่ยนมืออำนาจ (บางส่วนหรือทั้งหมด) จากกลุ่มอนุรักษ์ชน กษัตริย์มาสู่ชนชั้นชนชั้นกรรมกรจะดำเนินไปตามครรลองของการปฏิเสธแบบหลังนั่นคือ การเปลี่ยนมือระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต และยุติการชู้ตที่ทั้งบางก็ปลานไปสู่การสูญสลายของรัฐ

การปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 เป็นฉากแรกเป็น "การเถรین" ของกระบวนการปฏิเสธทั้งสองกระบวนการนี้เอง แต่สังคมยังมีได้ให้คำตอบเด็ดขาดว่า การปฏิเสธรัฐ ที่เริ่มขึ้นแล้วนี่เป็นการปฏิเสธแบบใด (ไปสู่ทิศทางใด) คำตอบที่แท้จริงถูกเปิดไว้ให้เป็นทางเลือกแก่ชนชั้นต่าง ๆ เนื่องจากคามไม่เข้มแข็งของชนชั้นนายทุนคามเหวววิญญูของชนชั้นกรรมกรทำให้การปฏิวัติ 14 ตุลาคม 2516 ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ว่าการจัดสรรอำนาจใหม่ในกลุ่มปกครองด้วยกันที่กลุ่มอนุรักษ์อยู่ในฐานะ เทือกท่าย่างชัดเจนพันธมิตรประวัติศาสตร์ที่แท้จริงยังไม่ก่อรูปขึ้น ทั้งชนชั้นนายทุน และชนชั้นกรรมกรยังไม่มีความหมายมากพอจะบรรลุภาระหน้าที่ของตนได้

ทางเลือกที่สาม

ความไม่พร้อมทั้งของชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมกร การถอยจากชีวิตราชการของรัฐและของกลุ่มอนุรักษ์ภาคอุตสาหกรรมได้ก่อให้เกิดผลผลิตพิเศษขึ้นในสังคมไทย นั่นคือเกิดสิ่งที่เรียกว่า **"ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ"** ขึ้น ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ เป็นระยะผ่านทาง การเมืองพิเศษที่การปฏิเสธรัฐได้ เริ่มต้นขึ้นแล้ว ในแง่ประวัติศาสตร์ แต่ไม่มีใครสามารถทำให้บรรลุได้, เป็นผลจากการที่ "กระบวนการปฏิเสธรัฐ" ได้ "ค้างเติ่ง" อยู่อย่างนั้น คุลกำลังทางชนชั้นอื่น "คลุมเคลือ" ทำให้ "ระยะผ่าน" นี้มีความยาวนานเป็นพิเศษ รัฐในระยะนี้เป็นกลไกรัฐเก่าแต่ตกแต่งให้หน้าตาดีขึ้น ทั่วยระบอบรัฐสภาจำกัดอำนาจที่ชนชั้นนายทุนมีการเคลื่อนไหว และแสดงบทบาทก่อนนโยบายรัฐได้ บางระดับ นี้คล้ายกับว่า อำนาจได้ผ่านมือเป็นบางส่วน มาสู่ชนชั้นนายทุนแล้ว แต่โดยเนื้อแท้, อำนาจรัฐที่แท้จริงยังคง **ผูกพันอยู่กับมือของกลุ่มอนุรักษ์ภาคอุตสาหกรรม** ระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบเสริมด้วย นโยบายเศรษฐกิจส่งเสริมการส่งออก เป็นมาตรการของผู้ปกครองที่มุ่งจะเอาชนะแผน 5 ปี ในการปฏิเสธรัฐทั้งจากด้านชนชั้นนายทุน และจากด้านชนชั้นกรรมกร นี่เป็นทางเลือกที่สามของผู้ปกครอง "ยึด-เย็บ" ให้กับสังคม

1) มีการเร่งการส่งออกในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมอย่างเห็นได้ชัดอันเป็นปัจจัยให้เศรษฐกิจไทยยังคงมีอัตราการเติบโตที่ค่อนข้างสูง³⁵ กระบวนการเบื้องหลังก็คือการเร่งลงทุนขนาดใหญ่ในภาคอุตสาหกรรมต่อไป รากฐานของนโยบายส่งเสริมการส่งออกก็คือการกคค่าแรงของกรรมกร³⁶ และราคาพืชผลเกษตรให้อยู่ในระดับต่ำต่อไป

2) ยกระดับผลิตภาพในภาคเกษตรต่อไปด้วยการขยายตัวของ "สัญญารับเหมาการผลิต" ซึ่งเป็นการยกระดับการบริหาร และการจัดองค์การในภาคเกษตรให้สูงขึ้น, เป็นขั้นตอนสำคัญของการผ่านจากการผลิตสินค้า

ขนาดเล็กไปสู่การผลิตเกษตรกรรมแบบทุนนิยม นอกจากนี้ก็มีนโยบายสินเชื่อเกษตร, เป็นการฉีตเงินเข้าไปในภาคนี้ เพื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตประเภททุนให้มากขึ้น ทั้งหมดนี้ก็เพื่อรักษาระดับราคาในประเทศและการส่งออกให้มากขึ้น

3) เร่งระดมเงินทุนต่างประเทศเข้ามาเพิ่มขึ้น ทั่วยรูปแบบวิธีการที่พิสดารยิ่งขึ้นไปอีก การให้อภิสิทธิ์เอาใจนักลงทุนต่างชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริการทางกามารมณ์ที่ลึกลับ ลอดจนการส่งสตรีและแรงงานไทยออกนอก นอกจากนี้ รัฐก็ยังเร่งกู้เงินจากต่างประเทศมากขึ้น ทั้งจากแหล่งทางการ และแหล่งเอกชน ภาวะหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว³⁷

4) หุ้มลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และทันสมัยอย่างต่อเนื่อง กระทั่งเมรยาศาสตร์ "โซติซัง ซัชชาลย์" ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจคึกคักขึ้นในเฉพาะหน้า

แต่เบื้องหลังมาตรการที่ดู "โซติซัง ซัชชาลย์" ทั้งหมดนี้ก็มีแผน 5 ปีด้านตรงข้ามอยู่ด้วย

1) การเร่งส่งออก ที่ผ่านมาเป็นความพยายามของเอกชนขณะที่รัฐอยู่ในภาวะเฉื่อยชาไปประสิทธิภาพ โครงสร้างทางนโยบายและทางกลไกของรัฐยังไม่เปลี่ยนแปลงไปจากก่อน 14 ตุลาคม 2516 ในสาระสำคัญ เช่น นโยบายการนำเข้า โครงสร้างภาษีอากรระบบงบประมาณ รัฐเป็นต้น ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางการส่งเสริมการส่งออกของเอกชนอย่างมาก³⁸

2) โครงสร้างอุตสาหกรรมไทยยังคงเหมือนเดิมในขั้นรากฐาน คือ เป็นอุตสาหกรรมสินค้าบริโภคไม่คงทนที่มุ่งสนองตลาดภายในประเทศเป็นสำคัญ, ยังคงพึ่งพิงการนำเข้าสินค้าทุน วัตถุดิบชั้นกลางอย่างสูง การส่งเสริมการส่งออกมิได้แก้ปัญหาคงโครงสร้างนี้เลย³⁹ ความขัดแย้งระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กับการรักษาสกุลของระบบยังคงอยู่

3) โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ ในระยะใกล้นี้

ประกอบด้วย การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทันสมัย, ทั้งนี้จะทำให้ประชากรชนชั้นกรรมกรอุตสาหกรรมเพิ่มจำนวน (แม้จะไม่حابชานักเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมเน้นการใช้ทุน) และเพิ่มศักยภาพทวีสูงยิ่งขึ้น การขยายตัวของการส่งออก และการลงทุนขนาดใหญ่เป็นตัวเร่งอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ และเพิ่มรายได้ของผู้ประกอบการขณะที่กรรมกรจะถูกกดค่าแรงต่อไป ฉะนั้นกระแสสูงของการต่อสู้ของกรรมกร จึงเป็นแรงผลักดันที่เป็นได้ในอนาคต ความเหลื่อมล้ำทางสังคมจะยิ่งหนักหน่วงขึ้นเมื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้ถูกจัดสรรโดยผ่านโครงสร้างการกระจายรายได้แบบเก่าต่อไป

4) ภาวะราคาต่ำของผลิตผลเกษตร มีผลเชิงลบต่อการผลิตเกษตรในระยะยาว และจะเป็นตัวเร่งผลของการขยายสินค้า และการขยายสัญญา ารับเหมาการผลิต - ักการขยายสินค้าเองก็มีแนวโน้มว่า จะเข้าไปขยายความเหลื่อมล้ำในสังคมเกษตรและเร่งการแยกเป็นสองชั้นของชาวนาให้เร็วขึ้น แต่ขณะเดียวกันเกษตรกรรมทุนนิยมและสัญญา ารับเหมาการผลิตก็อาจขยายตัว และยกระดับเข้าแทนที่การผลิตสินค้าขนาดเล็กแบบเดิมได้หากว่า ภาวะราคาต่ำและกำไรต่ำยังคงดำรงอยู่ ชะตากรรมของภาคเกษตรมิได้ขึ้นอยู่กับนโยบายรัฐเท่านั้น , หากแต่ยังเกี่ยวพันไปถึงพัฒนาการ เศรษฐกิจทุนนิยมโลกอีกด้วย เมื่อโครงสร้างการส่งออกของไทย ส่วนข้างมากยังเป็นสินค้าเกษตร

5) อัตราการเจริญเติบโต ในระดับสูงในระยะปีหลัง ๆ ก็เนื่องมาจากเป็นระยะเริ่มต้นของการส่งเสริมการส่งออก, แต่ทว่าภายหลังจากระยะนี้แล้ว ค่ะเนให้ว่า อัตราการเจริญเติบโตอาจจะลดลงเพราะช่องว่างการส่งออกและการลงทุนเริ่มหดแคบ, ขึ้นตอนต่อไปในการรักษาอัตราการเติบโตไว้ในระดับสูงก็คือ การยกระดับประสิทธิภาพของทั้งระบบเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งภายใน

กรอบนโยบายรัฐปัจจุบันจะทำได้หรือไม่ยังเป็นข้อสงสัย

6) การเร่งระดมกู้เงินต่างประเทศ ให้เพิ่มภาระหนัก ให้แก่เศรษฐกิจไทยในอนาคตข้างหน้า, ทำให้ "วิกฤตการณ์หนี้สิน" เป็นแนว โนม์อีกอันหนึ่ง (แม้จะยังห่างไกล) นอกจากนี้เงินกู้ปัจจุบันส่วนหนึ่ง เป็นการผลพวงหรือการอย่างสูญเปล่าในรูปของการกู้ "เพื่อป้องกันประเทศ"

7) ภาวะเศรษฐกิจโลก ยังคงไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาทุนนิยมไทยในระยะยาว, ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจโลกเป็นวง รอบ ลัทธิปกป้องผลประโยชน์ที่รุนแรงและการแข่งขันกันเองอย่างดุเดือด ระหว่างประเทศที่ส่งเสริมการส่งออกด้วยกัน

8) กลไกราชการไทยยังคงลักษณะล้าหลังไร้ประสิทธิภาพ เป็นอุปสรรคสำคัญ ยิ่งในปัจจุบันนี้ทำให้ "นโยบายใหม่" กลายเป็น "นโยบายบนกระดาษ" การเปลี่ยนแปลงในระบบกลไกรัฐ (อย่างน้อยก็ในบางระดับ) เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งยวดเพื่อให้สัมพันธ์กับนโยบายเศรษฐกิจ

ที่ผ่านมา, ระบบประชาธิปไตยครึ่งใบ กับนโยบายส่งเสริมการส่งออก ประสบความสำเร็จพอสมควร ในการเร่งการเติบโตทางเศรษฐกิจ และรักษาคุณภาพทางการเมืองไว้ คาคคะเนได้ว่าเศรษฐกิจไทยจะยังคงเติบโตในอัตราค่อนข้างสูงต่อไปอีกระยะหนึ่งในอนาคต แต่ขณะเดียวกัน เศรษฐกิจก็จะเผชิญกับภาวะเสียดุลที่รุนแรงขึ้นคู่กัน ระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับการรักษาสถิตของระบบ, ผู้ปกครองได้เลือกเอาประการแรก โดยใช้มาตรการชั่วคราวประคับประคองประการหลังไว้ ข้อสงสัยก็คือว่า มาตรการชั่วคราวเหล่านั้น จะกหนวาระเสียดุลทางเศรษฐกิจไว้ได้นานเท่าใด, และยิ่งกดไว้นาน, เมื่อมันระเบิดออกมาก็จะยิ่งรุนแรงไปทวีย พร้อมกันกับการปรับนโยบายเศรษฐกิจก็คือ การปรับตัวทางการเมืองของผู้ปกครองเก่าโดยพวก เขาค่อย ๆ จัดขบวนแถว ของตนขึ้นใหม่

ให้เป็นระเบียบและค่อย ๆ หักกลับมาพยายามเป็นฝ่ายรุก กลับต่อสู้ชนชั้นนายทุนและผู้ใช้แรงงานอีกครั้ง หากการรุกรกลับของผู้ปกครอง และนโยบายเศรษฐกิจประสบความสำเร็จ, กระบวนการปฏิเสธรัฐที่ "ข้างเตียง" อยู่ตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 ก็อาจจะดำเนินไปตามครรลองที่ควรจะเป็นอีกครั้ง

ชนชั้นกรรมกรจะแสดงบทบาทเป็นองค์ประธานของการเปลี่ยนแปลงใต้นั้น พวกเขาจะต้องยกระดับตนเองจาก "ชนชั้นโดยตน" ขึ้นสู่ "ชนชั้นเพื่อตน" และสร้างพันธมิตรประวัติศาสตร์ของตนขึ้น แต่กระบวนการพัฒนาทางจิตสำนึก และทางการเมืองที่วันนั้นจะเป็นไปไม่ได้หากปราศจากการเข้าร่วมประสาน ของปัญญาชนอย่างจริงจังอย่างออกทนยาวนาน และอย่างชาญฉลาด ปัญญาชนมิใช่ชนชั้นเฉพาะในสังคม, พวกเขาทำหน้าที่เป็นสมองและหัวใจให้กับชนชั้นอื่น ๆ , ดังนั้นพวกเขาจะบรรลุภาระหน้าที่ทางประวัติศาสตร์ของตนได้ก็แต่โดยผ่านมวลชนชนชั้นที่ตนเป็นตัวแทนเท่านั้น

“คิดถึงสาวฉันทนา”

จิตติยา จิตพิทักษ์

จิตติยา จิตพิทักษ์

ฉบับใหม่วาง ๑๑๖๖ แล้ว !

เชิงอรรถ

1. สุวิทย์ ไทยวัฒน์, วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2394-2475, (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2521), หน้า 160-170
2. ชจร สุขพานิช, ฐานันดรไพร่, (กรุงเทพฯ บรรณกิจ, 2525), หน้า 50-61
ปิยะฉัตร ปิตะวารณ, การยกเลิกระบบไพร่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าระหว่าง พ.ศ. 2411-2453, (กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2524)
3. จักรทิพย์ นาดสุภา และ สุธี ประศาสน์เศรษฐ์, "ระบบเศรษฐกิจไทย ค.ศ. 1851-1910," ใน วิวัฒนาการทุนนิยมไทย, (กรุงเทพฯ ฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ, 2523), หน้า 1-19
4. เพ็ญอ้าง, หน้า 25-26
5. สิริลักษณ์ สักดิ์เกรียงไกร, ต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2453), (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2521), หน้า 124-157
6. ลักษมี รัตตสัมพันธุ์, จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีกับการดำเนินงานด้านธุรกิจระหว่าง พ.ศ. 2428-2478, (กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2524)
ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, "ความพยายามของเจ้านายไทยในการลงทุนทางเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 9 เล่มที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2522) หน้า 99-119
7. จักรทิพย์ นาดสุภา และ สุธี ประศาสน์เศรษฐ์, อ้างแล้ว, หน้า 31
8. สังคีต หิริระรังสรรค์, ทุนนิยมชนนางไทย (พ.ศ. 2475-2503), (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2526), หน้า 36-64
9. สมเกียรติ วันทะนะ, "วิวัฒนาการชนชั้นกรรมกรไทยสองร้อยปี," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 11 เล่มที่ 1 (มีนาคม 2525), หน้า 148-149
10. มนัสชัย นำทรงพล, "สาเหตุการปฏิวัติ 24 มิถุนายน 2475," อาจารย์สาร, ปีที่ 8 เล่มที่ 3 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2524), หน้า 14-15
สง่า ลือชาพัฒน์พร, "เปรียบเทียบผลกระทบทางวัฒนธรรมหลังการปฏิรูปในสมัยรัชกาลที่ 5 และการปฏิวัติ 2475" อาจารย์สาร, ปีที่ 8 เล่มที่ 3 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2524), หน้า 100-103
11. จักรทิพย์ นาดสุภา และ มนตรี เจนวิทย์การ, "วิวัฒนาการอุตสาหกรรมในสังคมไทย," ใน เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2524), หน้า 227-230
12. มนัสชัย นำทรงพล, อ้างแล้ว, หน้า 15-16
13. มนัสชัย นำทรงพล, อ้างแล้ว, หน้า 14 และ 23-24
14. เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, "ความจำเป็นทางประวัติศาสตร์ของการเคลื่อนไหว 24 มิถุนายน 2475," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 11 เล่มที่ 2 (มิถุนายน 2525), หน้า 62-68
15. สุนทรী อาสะไวย์ และ นิติ กสิโกศล, วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ สถาบันไทยคดีศึกษา ธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 27-62
16. จักรทิพย์ นาดสุภา และ มนตรี เจนวิทย์การ, อ้างแล้ว, หน้า 230-232

17. สุนทรี อาสะโวทย์ และ นิติ กสิโกศล, อ้างแล้ว, หน้า 63-108 และหน้า 2-26
18. มนต์ชัย นำทรงพล, อ้างแล้ว, หน้า 24
19. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, "การแสวงหาระบบเศรษฐกิจใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย, ใน เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2524), หน้า 210-211
20. ปุ้ยเมศ ทงบำเหนียง, "ทหารกับการเปลี่ยนแปลง 2475," ปาจารย์สาร, ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 (มิถุนายน 2524), หน้า 47-50
21. พรทิพย์ วัชรินทรพิติก, "นโยบายรัฐบาลไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผูกมิตรกับฝ่ายอักษะ, ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 11 เล่มที่ 2 (มิถุนายน 2525), หน้า 70-73
22. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, อ้างแล้ว, หน้า 217-220
 สุธิ ประศาสน์เศรษฐ์, "ระบบทุนนิยมโดยรัฐในประเทศไทย ค.ศ. 1932-1959," ใน วิวัฒนาการทุนนิยมไทย (กรุงเทพฯ ฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬา, 2523) หน้า 159-184 สังคีต พิริยะรังสรรค์, อ้างแล้ว, หน้า 76-284
23. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, อ้างแล้ว, หน้า 221-223
24. ณรงค์ เพชรประเสริฐ, การขยายตัวของทุนนิยมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึงปัจจุบัน โดยสมภาพ มานะรังสรรค์(บก.), (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2524), หน้า 84-97
25. สุธิ ประศาสน์เศรษฐ์, "วิวัฒนาการระบบเศรษฐกิจไทยในรอบ 200 ปี," ใน เศรษฐกิจไทย การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา โดย ทิรณ โจ้วศิริวัฒน์(บก.), (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2525), หน้า 49-54
26. สังคีต พิริยะรังสรรค์, อ้างแล้ว, หน้า 237-272
27. ธนาคารโลก, "ความก้าวหน้าและกลยุทธ์ของการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย," ใน เศรษฐกิจไทย การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา โดย ทิรณ โจ้วศิริวัฒน์ (บก.), (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2525) หน้า 279-280
28. สมศักดิ์ แด้มบุญเลิศชัย, "สภาพและปัญหาของการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยในปัจจุบัน," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 9 เล่มที่ 3 (มกราคม-มีนาคม 2523), หน้า 82-88
29. วีรพงษ์ รามางกูร, "การพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1-4," ใน เศรษฐกิจไทย การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา โดย ทิรณ โจ้วศิริวัฒน์(บก.), (กรุงเทพฯ สร้างสรรค์, 2525) หน้า 77-78
30. อัมมาร์ สยามมาลา, ข้าวในเศรษฐกิจไทย, (กรุงเทพฯ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2522)
31. วีรพงษ์ รามางกูร, อ้างแล้ว, หน้า 79
32. "วิกฤตการณ์ทุนนิยมโลกในยุคปัจจุบัน," วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง, ปีที่ 2 เล่มที่ 2 (มิถุนายน-สิงหาคม 2525), หน้า (1)-(18)
33. เกริกเกียรติ หิตต์มเสวีธรรม, "การผูกขาดทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมืองในประเทศไทย," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 10 เล่มที่ 3 (กันยายน 2524), หน้า 6-32
34. จามรี พิทักษ์วงศ์, "ระบบทุนนิยมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมชวาไทย," วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง,

- ปีที่ 3 เล่มที่ 4 (มิถุนายน 2527), หน้า 19-30
35. สมศักดิ์ แทมมญู เลิศชัย, อ้างแล้ว, หน้า 282-300
36. ธนาคารโลก, อ้างแล้ว, หน้า 292-300
37. ปราณี ทิมกร, "การศึกษาหนังสือต่างประเทศของภาควิชาลุ่มประเทศอาเซียน," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 9 เล่ม 3 (มกราคม-มีนาคม 2523), หน้า 120-145
38. ธนาคารโลก, อ้างแล้ว, หน้า 273-277
39. รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, "ระบบเศรษฐกิจไทย วิกฤตการณ์แห่งโครงสร้างและวิกฤตการณ์แห่งเส้นทางการพัฒนาเศรษฐกิจ," วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ 9 เล่ม 3 (มกราคม-มีนาคม 2523), หน้า 19-22

ศูนย์วิจัยทัตธัพพ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รัฐ :

สิ่งปฏิบูลทางประวัติศาสตร์ (อีกครั้ง)

ลิขิต อุกมภักดิ์

การปฏิเสธรัฐ กับ ทฤษฎีว่าด้วยรัฐ

ความแตกต่างในแง่จิตสำนึก ระหว่างพวกปฏิรูปและพวกสังคมนิยมกลายเป็นฝ่ายหนึ่ง กับนักสังคมนิยมที่คงเส้นคงวาฝ่ายหนึ่งก็คือ ท่าทีของพวกเขาที่มีต่อ "รัฐ" และต่อ "ระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในทรัพย์สิน" ลัทธิสังคมนิยมยุคคลาสสิกตั้งแต่พวกเฟอด้น ลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างหยาบพวกอนาธิปไตย พวกซินติกัลลิสต์ ทราบจนลัทธิสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ของมาร์กซ์ เองเกลส์ล้วนมีลักษณะร่วมกันทั้งนี้คือปฏิเสธอำนาจสันพันของรัฐที่มีอยู่เหนือสังคมและวิพากษ์ ระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในทรัพย์สินว่าเป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาความชั่วร้ายทั้งปวงในสังคม เราอาจเรียกลักษณะร่วมนี้ว่า "จิตสำนึกสังคมนิยมแห่งศตวรรษที่ 19" มันเป็นดอกผลตกผลึกของการต่อสู้ทางชนชั้นนับร้อยปีตั้งแต่การต่อสู้ของนายทุนคัดค้านศักดินา การแพร่หลายของลัทธิเหตุผล มนุษยนิยม และเสรีนิยม, เป็นผลจากความล้มเหลวของพวกเสรีนิยมและก็เป็นผลจากความชัดเจนในการต่อสู้ทางชนชั้นของชนชั้นกรมาชีพเอง ลัทธิสังคมนิยมมานาน่าสำนักต่าง ๆ เสนอเหตุและผลมากมายในการสนับสนุนท่าทีดังกล่าวของตนต่อรัฐ และต่อระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในทรัพย์สินแต่ที่ว่า มีแต่มาร์กซ์และเองเกลส์เท่านั้นที่ได้พัฒนา "จิตสำนึก" ขึ้นเป็น "ทฤษฎี", อรรถาธิบายการปฏิเสธและการสูญสลายของรัฐ และของระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจุบันการผลิตบนพื้นฐานของปรัชญาที่คงเส้นคงวา และของ

การสรุปพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์ ตลอดจนการพัฒนาของความคิดแย้งภายในสังคมปัจจุบันนำไปสู่การสูญเสียหลายของรัฐและระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจุบัน การผลิตในที่สุด และ **เริ่มต้นยุคประวัติศาสตร์ใหม่** ของมนุษย์ที่บ่งการธรรมชาติและบงการชะตากรรมของตนเองโดยเสรี นี่จึงทำให้สิทธิสังคมนิยมของมาร์กซ์และเอนเกลส์เป็นทฤษฎีที่ยืนยงวิพากษ์รัฐและระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ในปัจจุบัน การผลิตอย่างถึงที่สุดและอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ขณะที่สิทธิสังคมนิยมอื่น ๆ บ้างก็พ่ายแพ้ บ้างก็ยอมจำนนต่อรัฐและทุนนิยมไปแล้ว

ชัยชนะของการปฏิวัติสังคมนิยม เทียนตุลาคมในรัสเซียและการก่อสร้างรัฐของชนชั้นกรรมากรหลังจากนั้นได้ทำให้เจตนารมณ์ของทฤษฎีว่าด้วยรัฐ เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญ การสนับสนุนที่เลยเถิดไปเป็นการบูชารัฐชนชั้นกรรมากรให้ทำลายประเด็นสิทธิทศในการปฏิเสธรัฐลง การปฏิเสธรัฐถูกตีความแคบ ๆ เพียง "การปฏิเสธรัฐทุนนิยม" ปรากฏเมื่อรัฐสังคมนิยมได้ก่อปัญหาร้ายแรงหลายประการและการแพร่หลายของความคิด "มาร์กซ์หนุ่ม" ในเวลาต่อมา, ทฤษฎีว่าด้วยรัฐจึงได้มีการทบทวนกันใหม่

ความเข้าใจในปัจจุบันก็คือ รัฐ เป็นองค์กรกาฝากที่เป็นอิสระโดยสัมพันธ์ครอบงำบงการสังคมทั้งสังคม เป็นผลิตผลของมนุษย์ที่แยกแยะออกไป และกลับมาเป็นปฏิปักษ์กับมนุษย์เอง รัฐมีฐานะเช่นเดียวกับศาสนาถือเป็นผลิตผลของความสัมพันธ์ ความไม่สมบูรณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง มันเป็นภาพสะท้อนด้านลบของมนุษย์ที่มีเจตจำนงในการบรรลุลูกความมีเสรีและบงการชะตากรรมของตนเอง ศาสนาให้เสนอภาพโลกมายาที่สยดสยองตามตลอดจนพระเจ้าที่เป็นภาพสะท้อนของตัวมนุษย์เอง ส่วนรัฐ (สมัยใหม่) ก็ให้เสนอภาพของมนุษย์สังคมที่เป็นนามธรรม มีความเท่าเทียมและเสรี ปัจจุบันมนุษย์สามารถบรรลุลูกความมีเสรีในโลกแห่งความเป็นจริงได้ แต่มนุษย์ก็สามารถบรรลุลูก

ความมีเสรีดังกล่าว ในโลกมายาของรัฐ และศาสนาในโลกแห่งความเป็นจริง, มนุษย์เป็น "กรรม" หรือ "ผู้ถูกกระทำ" โดยธรรมชาติและสังคมที่ควบคุมไม่ได้ เข้าใจไม่ได้ แต่ในศาสนา และในรัฐ, "มนุษย์" เป็นองค์ประธานของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ปรากฏเมื่อมนุษย์บรรลุลูกความมีเสรีในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว ความมีเสรีในโลกมายาของรัฐ และศาสนาก็สิ้นสุดลง นั่นคือ การสูญเสียหลายของรัฐและศาสนา ฉะนั้นรัฐไม่ว่าในเงื่อนไขประวัติศาสตร์ใด ล้วนเป็นภาพสะท้อนของความเป็นสมบูรณ์ในโลกแห่งความเป็นจริงเป็นเครื่องหมายของภาวะระดับต่ำโดยสัมพัทธ์ของศักยภาพมนุษย์ ในการบงการธรรมชาติและบงการชะตากรรมของตนเอง, เป็นสัญลักษณ์ของความแปลกแยก และความพ่ายแพ้ของมนุษย์

ในเชิงประวัติศาสตร์แล้ว, รัฐเป็นผลิตผลโดยตรงของชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น โดยทั่วไปแล้ว, รัฐก็คือ เครื่องมือแห่งการปกครองของชนชั้น, เป็นเครื่องหมายแห่งการแย่งแยกและขัดแย้งต่อสู้กันเองระหว่างสมาชิกของสังคม (นัยหนึ่งระหว่างชนชั้น) ชนชั้นที่เหนือกว่า (เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของสังคม) ย่อมมีฐานะครอบงำในรัฐ และใช้ประโยชน์ทั้งโดยตรง และโดยอ้อมจากการปฏิบัติของรัฐในการรักษาปกป้องกรรมสิทธิ์ของตน ในปัจจุบัน การผลิตและให้ผู้ใช้แรงงานยอมอยู่อย่างสงบ ภายในกรอบของความสัมพันธ์การผลิตนั้น ๆ แต่คำถามว่า เช่นนี้จะขัดกับ "ลักษณะอิสระโดยสัมพัทธ์" ของรัฐหรือไม่? และเป็นการตีขลุมหรือไม่ "รัฐเปรียบเสมือนกระบอกในมือผู้ปกครองที่ใช้ฟาดศีรษะผู้ถูกปกครองให้ความเอาใจ" ? เปล่าเลย, ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นปกครองกับรัฐอาจจะดูง่ายและหยาบๆ เช่นนั้นในสังคมก่อนทุนนิยม แต่การพัฒนาอันซับซ้อนของสังคมทุนนิยมได้ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าว ไม่อยู่ในลักษณะเส้นตรงโดยทั่วไป ด้านหนึ่ง, รัฐสมัยใหม่ได้มีการพัฒนาใหญ่โตซับซ้อนและแย่งงานกันทำอย่างละเอียดอ่อน, ให้ขยาย

บทบาทหน้าที่ของมันเป็นออกไปสู่ทุกซอกทุกมุมของสังคม, มีฐาน
 แต่งการผลิตซ้ำของตัวมันเองอย่างกว้างขวาง แต่ในอีก
 ด้านหนึ่ง ก็มีความไม่สม่ำเสมอของการพัฒนาทุนนิยมและ
 ความไม่สม่ำเสมอภายในหมู่ชนชั้นนายทุนเอง ประวัติ-
 ศาสตร์ของชนชั้นนายทุนก็คือ ประวัติศาสตร์แห่งการแข่งขัน
 เก่งแย่งกันเองระหว่างปีกต่าง ๆ ของชนชั้นนายทุน(นอก
 เหนือไปจากการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมกร)
 ดังนั้น ภาวการณ์ที่บุคคล หรือปีกชนชั้นนายทุน เข้ากุมรัฐ
 เพื่อปีกของตนเองจึงเกิดขึ้นได้ยากและภาวการณ์เช่นนี้โดย
 ระยะเวลาแล้ว ก็ร่วงแต่จะเป็นผลร้ายต่อชนชั้นนายทุน และต่อ
 รัฐเองโดยรวม รัฐสมัยใหม่มีรากฐานแห่งการดำรงอยู่และ
 การผลิตซ้ำตัวมันเองที่การพัฒนาและการผลิตซ้ำของทุนนิยม
 นัยหนึ่ง อยู่ที่ระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในปัจจัยการผลิต
 ของทุนนิยม, อยู่ที่การแบ่งแยกเป็นชนชั้นกรรมกรกับชนชั้น
 นายทุน, อยู่ที่การผลิตมูลค่าส่วนเกินของกรรมกร, อยู่ที่
 กระบวนการอันราบรื่นในการแปรมูลค่าส่วนเกินเป็นค่าจ้าง
 และกำไร, และอยู่ที่การแปรส่วนหนึ่งของค่าจ้าง และกำไร
 เป็นส่วนเกิน ที่ไหลจากภาคเอกชนไหลล่องเลี้ยงการผลิตซ้ำ
 ของตัวรัฐเอง การผลิตซ้ำของรัฐจึงขึ้นอยู่กับการผลิตซ้ำ
 ของแนวคิดการผลิตทุนนิยมโดยตรง และจึงอยู่ที่ความมั่นคง
 ของระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ในปัจจัยการผลิตของชนชั้น
 นายทุน อนาคตของไทยทางการผลิต อนาคตของไทยทางการเมือง
 การต่อสู้กันเองอย่าง "ไม่คำนึงถึงศักดิ์" ภายในชนชั้น
 นายทุนและพฤติกรรมตามอำเภอใจของปัจเจกบุคคลนายทุน
 เป็นอันตรายในระยะยาว ต่อแนวคิดการผลิตทุนนิยม และต่อ
 การดำรงอยู่ของรัฐเอง และดังนั้นรัฐจึงต้องทำหน้าที่รับ
 ใช้ "แนวคิดการผลิตทุนนิยม" โดยรวม, รับใช้ "ชนชั้น
 นายทุน" โดยรวม "ลักษณะอิสระไทยสัมพัทธ์" หมายถึง
 ภาวะของรัฐที่มีกระบวนการผลิตซ้ำของตนเอง และมีแนว
 โน้มแห่งการพัฒนาและส่งผลสะท้อนกลับต่อสังคม ต่อชนชั้น
 ปกครองโดยรวม ในทิศทางที่จะรักษาความต่อเนื่องของตัว

"รัฐ" เอง แต่เรายังกล่าวว่ารัฐสมัยใหม่เป็นรัฐชนชั้นนาย
 ทุน ในเมื่อเงื่อนไขแห่งการดำรงอยู่ของมันอยู่ที่แนวคิดการ
 ผลิตทุนนิยม, อยู่ที่การปกครองคุ้มครองและรับใช้การผลิตทุน
 นิยมและชนชั้นนายทุน ดังนั้น, โดยธรรมชาติ มันจึงเป็น
 ปฏิปักษ์กับผู้ใช้แรงงาน และดำรงตนเป็นคู่กรปรายผู้ใช้แรง
 งานเสมอมา เมื่อเรากล่าวถึง "ลักษณะชนชั้น" ของรัฐ
 เราหมายถึง บทบาทหน้าที่ของมันดังกล่าว เป็นสำคัญ ซึ่งอาจ
 แยกต่างหรือไม่ แยกต่างจากลักษณะของตัวบุคคลภายในรัฐ
 นั้น ๆ ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประวัติศาสตร์เฉพาะ ดังนั้น, โดย
 สรุป, จึงนภาพ "รากฐานการผลิตของสังคม" ที่แสดงออก
 อย่างรวมศูนย์ที่ "ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น" จึงเป็นพื้น
 ฐานแห่งทฤษฎีที่ว่าด้วยรัฐ

เกี่ยวกับ "ลัทธิโบนาปาร์ต"

มีการกล่าวกันว่า ธรรมชาติความสัมพันธ์
 ระหว่างรัฐกับชนชั้นข้างต้นนี้ มี**ข้อบกพร่อง**ในบทนิพนธ์อย่าง
 น้อยสองชิ้นของมาร์กซคือ "การต่อสู้ทางชนชั้นในฝรั่งเศส"
 (1850) และ "วันที่ 18 เดือน บรูแมร์ของหลุยส์ โบนา-
 ปาร์ต" (1852)² บทนิพนธ์ชิ้นหลังเป็นที่รู้จักกันดีในฐานะ
 เป็นต้นกำเนิดของสิ่งที่เรียกว่า "ลัทธิโบนาปาร์ต" ซึ่งหมายถึง
 ภาวะของผู้เผด็จการรวบอำนาจแต่ผู้เดียวในรัฐ และใน
 สังคมโดยอาศัยฐานของกลไกรัฐที่รวมศูนย์อำนาจ และแรง
 งานสนับสนุนจากนายทุนน้อย

ภาวการณ์พิเศษ ที่ก่อกำเนิดลัทธิโบนาปาร์ตใน
 ฝรั่งเศสยุค 1850 ก็คือการผ่านความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ
 การเมืองมาเป็นเวลานานนับสิบปี คุลกำลังทางชนชั้นอัน
 คลุมเคลือระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมกร ความไร้
 ประสิทธิภาพของรัฐ ในการนำความสงบเสถียรภาพกลับคืน
 มาสู่สังคม ภาวะอิสระไทยสัมพัทธ์ของรัฐเนื่องจากลักษณะ
 คุลกำลังทางชนชั้นดังกล่าว ภาวะที่ชาวนาน้อยในชนบทเป็น
 ส่วนข้างมากของสังคมและถูกคุมคาม โดยการเพื่องั้นของ
 ทุนนิยมในเมืองและเรียกร้องต้องการการคุ้มครอง การ

ดำรงอยู่ขององค์การรัฐสมัยใหม่ที่มีศูนย์กลางอำนาจ มีการปฏิบัติงานของระบบราชการอันใหญ่โต ผลของภาวการณ์เหล่านี้ก็คือ การเผด็จการของโบนาปาร์ตได้รับการสนับสนุนจากชาวนาน้อยในชนบทอย่างท่วมท้น (โดยหวังว่า "เขา" จะเป็นผู้ปกป้องชาวนาจากการคุกคามของทุนนิยมในเมือง) อาศัยฐานกำลังจากกองทัพ (ซึ่งประกอบด้วยกรรมกรมาซิฟรจัดและชาวนา) เข้ากุมกลไกรัฐ และระบบราชการไว้ในมือปราบปรามชนชั้นกรรมกร ควบคุมชนชั้นนายทุนและทิ้งระเบิดเสียดียรภาพกลับคืนมาสู่สังคม แต่ทว่าลัทธิโบนาปาร์ตในไม่ช้าก็สูญเสียแรงสนับสนุนจากชาวนาในทางอ้อมเสีย, โบนาปาร์ตนิยมของตนเองเป็นตัวแทนของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม, เป็นตัวแทนของชนชั้นกลาง, ของชาวนา, ของกรรมกรมาซิฟรจัดผู้สิ้นไร้ไม้คอกและของประชาชนทั้งมวล และดำเนินงานบริหารเพื่อคนเหล่านี้ ภายในกรอบของระเบียบทุนนิยม แต่ในทางอ้อมเสีย, ปฏิบัติการของโบนาปาร์ตก็คือ การปกป้องทุนนิยม รักษาระเบียบและบริหารในกรอบของสังคมทุนนิยมและก่อผลดีต่อทุนนิยมในระยะยาว และดังนั้น เขาจึงได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นนายทุน³

แม้ว่าการวิเคราะห้โบนาปาร์ตของมาร์กซ์จะเป็นเพียงการวิเคราะห์การเมืองฝรั่งเศสในช่วงเวลาหนึ่งและในเงื่อนไขหนึ่ง, แต่จินตภาพ "ลัทธิโบนาปาร์ต" กลับเป็นที่แพร่หลาย และถูกใช้ประยุกต์กันอย่างกว้างขวางมาก โดยนักลัทธิมาร์กซ์รุ่นหลัง เช่น กรณีเผด็จการฟาสซิสต์ในอิตาลีในเยอรมัน เผด็จการทหารในละตินอเมริกาทศวรรษที่ 1960 บางทศวรรษยาม (โดยไม่ประสบความสำเร็จ) ที่จะประยุกต์ (หรืออย่างน้อยก็เทียบเคียงในเชิงเปรียบเทียบ) กับกรณีสังคมนิยม เช่น สตาลินและการขึ้นสู่อำนาจของจอร์จเชลสกีแห่งโปแลนด์ ในกรณีของไทย บางคนว่า รัฐไทยสมัยจอมพลสฤษดิ์เป็นลัทธิโบนาปาร์ต, บางคนก็ว่า รัฐสมัยจอมพล ป.ก็เป็นลัทธิโบนาปาร์ตเช่นกัน การวิจารย์ในเชิงรายละเอียดต่อการประยุกต์ "ลัทธิโบนาปาร์ต" เหล่านี้

ก็จะยืดยาวเกินไป และไม่ใช้ภาระหน้าที่ของบทความชิ้นนี้ อย่างไรก็ตาม, มีข้อสังเกตว่า

1) การวิเคราะห์ของมาร์กซ์ข้างต้น จำเพาะด้วยเงื่อนไขรูปธรรม ของเศรษฐกิจสังคมการเมืองของฝรั่งเศสต้นศตวรรษที่ 19 และเขียนขึ้นภายหลังการรัฐประหารของโบนาปาร์ตเพียงเล็กน้อย

2) สิ่งที่น่าประหลาดใจอย่างยิ่ง จากบทนิพนธ์ชิ้นนี้ของมาร์กซ์จะมีสิ่งที่เรียกว่า "ลัทธิโบนาปาร์ต" หากแต่เป็น "มรรควิธี" ในการวิเคราะห์ของมาร์กซ์มาร์กซ์ ได้แสดงให้เห็นถึงความรู้อย่างลึกซึ้งต่อประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสังคมของฝรั่งเศส ให้แสดงตัวอย่างของ "การวิเคราะห์รูปธรรมอย่างเป็นรูปธรรม", เสนอภาพการต่อสู้ทางชนชั้นในฝรั่งเศสอย่างมีชีวิตชีวา บนเงื่อนไขรูปธรรมของเศรษฐกิจสังคมฝรั่งเศสนั่นเอง, และจากลักษณะเฉพาะที่เป็นรูปธรรมเหล่านั้นเองที่มาร์กซ์ ได้ตั้งข้อสรุปเกี่ยวกับเงื่อนไขการดำรง อยู่ของเผด็จการโบนาปาร์ตออกมา มาร์กซ์ได้แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์การต่อสู้ทางการเมืองและทางชนชั้นในสังคมเฉพาะหนึ่งๆ นั้น ต้องยืนอยู่บนการวิเคราะห์ถึงรากฐานประวัติศาสตร์เศรษฐกิจสังคมนั้น ๆ อย่างเป็นรูปธรรมและมีชีวิตชีวา นี้ถือเป็นข้อเตือนใจต่อการนำเอา "ลัทธิโบนาปาร์ต" ไปประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวางในที่อื่น ๆ

3) การกล่าวว่ บทนิพนธ์ชิ้นนี้เป็น "ข้อยกเว้น" ในทฤษฎีว่าด้วยรัฐ (ที่ว่ารัฐเป็นเครื่องมือปกครองทางชนชั้น) นั้น ไม่ถูกต้อง ตรงข้าม, บทนิพนธ์นี้กลับเป็นการยืนยันถึงทฤษฎี ว่าด้วยรัฐแบบคลาสสิกของมาร์กซ์อย่างหนักแน่นแข็งแรง ตลอดจนได้พัฒนาขยายความทฤษฎีว่าด้วยรัฐให้แจ่มกระจ่างยิ่งขึ้น จินตภาพพื้นฐานที่มาร์กซ์ใช้ในการวิเคราะห์การเมืองฝรั่งเศส ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทนิพนธ์ก็คือ ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้นนั่นเอง เป็นข้อยืนยันสำคัญว่า "แก่นกลางความคิดทางการเมือง

เมือง" ของมาร์กซิออส ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น และในขณะเดียวกันหมิ่นพจน์ก็ให้ศัคคทานในทางพฤกษนิยม ต่อการประยุกต์ใช้ทฤษฎีชนชั้นอย่างตายตัว แข็งกระด้างแบบที่พวกเดทรองนิยมกระทำกันอีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่าง "สังคมพลเมือง" และรัฐ

การแยกสังคมออกเป็น "สังคมพลเมือง" (หรือ ประชาสังคม) และรัฐ เป็นจินตภาพที่ใช้อย่างกว้างขวางในปรัชญาว่าด้วยรัฐของเฮเกล เฮเกลมองว่า รัฐ (สมัยใหม่) เป็นการพัฒนามาในขั้นสูงสุดของจิตสำนึกบวรลุดิง "ความเป็นจริงของเสรีภาพบุรุษธรรม" แล้ว การจัดระเบียบสังคมอันได้แก่ ครอบครัว สังคมพลเมือง และรัฐ เป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพของจิตสำนึกบวรลุดิงในระดับต่าง ๆ กัน มีแต่รัฐเท่านั้นที่เป็นพัฒนาการขั้นสูงสุดเชิงคุณภาพ มีความเหนือกว่าในการบงการสังคมพลเมือง และครอบครัว รัฐเป็นองค์สิ่งเคราะห้ของสิทธิเฉพาะและเหตุผลสากล เข้าด้วยกันบรรลุถึงเจตนจำนงศรั้งวมของสังคม และจิตภววิสัย รัฐเป็นวิถีทางแห่งการบรรลุเสรีภาพของมนุษย์และดังนั้นทั้งสังคมพลเมืองและครอบครัว จึงขึ้นต่อรัฐ⁴ มาร์กซหนุ่มได้สืบทอดจินตภาพ "สังคมพลเมือง" และรัฐจากเฮเกลและยังคงใช้เป็นจินตภาพพื้นฐาน ในการเสนอปรัชญาว่าด้วยรัฐ ในระยะแรกมาร์กซหนุ่มเสนอว่า, ตรงข้ามกับเฮเกล, รัฐมิใช่เงื่อนไขของการดำรงอยู่ของสังคมพลเมือง และครอบครัว หากแต่ครอบครัว และสังคมพลเมืองนั้นแหละ ที่เป็นเงื่อนไขแห่งการดำรงอยู่ของรัฐ⁵ ด้วยกระบวนการวิเคราะห้เช่นเดียวกับเฮเกล, มาร์กซกลับตั้งข้อสรุปทางการเมืองที่ตรงข้ามกับเฮเกล สำหรับเฮเกลแล้ว, ข้อสรุปทางการเมืองของเขามีแนวโน้มอนุรักษนิยมและบูชารัฐ แต่สำหรับมาร์กซหนุ่ม, ความแตกแยกของมนุษย์ในรัฐเป็นผลโดยตรงของ "การปฏิบัติทางการเมือง" ร่วมสมัย, ทำให้มนุษย์ในสังคมดำรงอยู่ในสองฐานะคือ มนุษย์นามธรรมที่มีเสรีและเหตุผลในรัฐกับมนุษย์ปัจเจกชนที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งที่ยุ่งแ่ง

ผลประโยชน์และถูกแยกแยกในสังคมพลเมือง⁶ มาร์กซกลับเสนอทางออกตรงข้ามกับเฮเกลคือการออกเสียงเลือกตั้งที่เป็นสากลและกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อันนำไปสู่การสูญเสียลายของรัฐและการยกระดับสังคมพลเมืองขึ้นสู่นามธรรม, สู่ระดับการเมืองและขณะเดียวกัน การสูญเสียลายของรัฐทำให้การดำรงอยู่ของทั้ง สังคมพลเมืองเองเป็นสิ่งไม่จำเป็นอีกต่อไป ดังนั้นทั้งรัฐและสังคมพลเมืองจึงสูญ-สูญเสียไปด้วยกัน⁷

อย่างไรก็ตาม, ในระยะแรก, มาร์กซหนุ่มยังมีได้ก่อรูปจินตภาพความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง ระหว่างผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันภายในสังคม-พลเมือง ประสพการณ์อันลือลือมพิพทำให้มาร์กซหนุ่มตระหนักถึงความสำคัญ ของปัญหาเศรษฐกิจอย่างจริงจังยิ่งกว่าแต่ก่อนและ เริ่มรับรู้ว่าเงื่อนไขเศรษฐกิจคือตัว กำหนดกิจกรรมทางการเมือง ความพยายามอย่างจริงจังในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และชนชั้นภายในสังคมพลเมือง ได้ปรากฏเป็นครั้งแรกใน "ต้นฉบับ เศรษฐกิจและปรัชญา" (1844) อย่างไรก็ดีตาม, จินตภาพของมาร์กซว่าด้วย "ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น" อันเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในความสัมพันธ์ระหว่างสังคมพลเมืองกับรัฐ ได้รับความเสนออย่างแจ่มชัดในบทนิพนธ์ "รูปการจิตสำนึกเยอรมัน" (1846) และ "ความยากจนของปรัชญา" (1847) ณ ที่นี้ มาร์กซกล่าวอย่างชัดถ้อยชัดคำว่ รัฐมีรากฐานแห่งการดำรงอยู่ของตนภายในสังคมพลเมือง นั่นคือ อยู่ที่รากฐานทางวัตถุและการปะทะขัดแย้งทาง ผลประโยชน์ที่เป็นจริงระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมพลเมือง มาร์กซกล่าวว่า

"ในความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ ของปัจเจกบุคคลกับของชุมชนนั้น ประการหลังได้แสดงรูปการอิสระของมันเป็น รัฐ ซึ่งเห็นห่างจากผลประโยชน์ที่เป็นจริงของปัจเจกบุคคลและของชุมชน..(รัฐ) ดำรงอยู่บนพื้นฐานของสายใยผูกพันที่เป็นจริงภายในครอบครัวและภายใน

เผ่าพงศ์... โดยเฉพาะอย่างยิ่งคืออยู่บนพื้นฐานของชนชั้น (ทั้งที่เราจะขยายความต่อไป) ซึ่งถูกกำหนดอยู่ก่อนแล้ว โดยการแบ่งงานกันทำที่แบ่งแยกคนออกเป็นกลุ่มและคนกลุ่มหนึ่งอยู่เหนือกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งหมด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการต่อสู้ทั้งปวงภายในรัฐ, การต่อสู้ระหว่างประชาธิปไตย, อภิชนาธิปไตย, และราชาธิปไตย, การต่อสู้เพื่อสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและอื่น ๆ ล้วนเป็นเพียงภาพฉายของการต่อสู้ที่เป็นจริงระหว่างชนชั้นที่แตกต่างกันกระทำต่อเนื่องกัน" (รูปการจิตสำนึกเยอรมัน)⁸

"ชีวิตทางวัตถุของปัจเจกบุคคล ซึ่งมีได้ขึ้นต่อ "เจตน์จำนง" ของพวก เขา เมฆวิธีการผลิตและรูปแบบในการก่อรูปความสัมพันธ์ทางสังคมของพวก เขา (ซึ่งคำจำกัดความซึ่งกันและกัน) นี้แหละคือพื้นฐานที่เป็นจริงของรัฐและยังคงเป็นเช่นนั้นในทุกชั้นตอนครบเท่าที่การแบ่งงานกันทำ และระบอบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ยังคงเป็นสิ่งจำเป็น เหล่านี้เป็นอิสระจาก เจตน์จำนง ของปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ที่แท้จริงเหล่านี้มิได้ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐ ตรงข้าม, ความสัมพันธ์เหล่านี้ต่างหากที่เป็นอำนาจในการสร้างรัฐขึ้น ปัจเจกบุคคลผู้มีฐานะปกครองในเงื่อนไขเหล่านั้นนอกจาก จะต้องสร้างอำนาจของพวก เขาขึ้นในรูปของรัฐแล้ว พวก เขายังจะต้องทำให้เจตน์จำนงของพวก คน (ซึ่งก็ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขที่แน่นอนเหล่านั้น) แสดงออกในรูปสากลเป็นเจตน์จำนงของรัฐ, เป็นกฎหมายซึ่งเป็นรูปการแสดงออกที่มีเนื้อหากำหนด โดยความสัมพันธ์เฉพาะของชนชั้นนี้, เป็นกฎหมายปกครองและกฎหมายอาญา ที่แสดงออกอย่างชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้" (รูปการจิตสำนึกเยอรมัน)⁹

"หากสมมติภาวะที่แน่นอน ของการพัฒนาหลังการผลิตของมนุษย์แล้ว, ท่านก็จะได้รับแบบ ที่แน่นอนของพาณิชย์กรรมและการบริโภค หากสมมติขั้นการพัฒนาที่แน่นอนของการผลิต พาณิชยกรรมและการบริโภคแล้ว, ท่านก็

จะต้องประกอบสิ่งของที่สอดคล้องกัน, การจัดองค์การของครอบครัว ของระเบียบ หรือของชนชั้นที่สอดคล้องกัน นัยหนึ่งคือ สังคมพลเมืองที่สอดคล้องกัน หากสมมติสังคมพลเมืองที่แน่นอนหนึ่ง ๆ, ท่านก็จะได้เงื่อนไขทางการเมืองที่เป็นเฉพาะ ซึ่งเป็นเพียงการแสดงออกอย่างเป็นทางการ ของสังคมพลเมืองเท่านั้น "(ความยากจนของ ปรัสเซีย)¹⁰

กล่าวคือ การค้นคว้าในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ได้ทำให้มาร์กซ์ข้ามพ้นข้อจำกัดของปรัสเซียว่าด้วยรัฐของเฮเกลที่เป็นนามธรรมไปได้ มาร์กซ์มิได้มองอย่างง่าย ๆ แต่เพียงการแยกออกเป็นรัฐ และสังคมพลเมือง ตลอดจนความแปลกแยกระหว่างกันเท่านั้น, แต่พบว่า มาร์กซ์ยังได้มองทะลุถึงความสัมพันธ์ที่เป็นภาษา วิธีระหว่างรัฐกับสังคมพลเมือง มองเห็นถึง ความสัมพันธ์ภายในเชิงอินทรีย์ ระหว่างจินตภาพสองส่วนนี้และอรรถาธิบายอย่างเป็นรูปธรรมไม่ใ้ รากฐานทางเศรษฐกิจ ตลอดจนโครงสร้างขั้นต้นและการต่อสู้ทางชนชั้น ที่ตั้งอยู่บนรากฐานเศรษฐกิจภายในสังคมพลเมืองที่สะท้อนออกเป็นพฤติกรรมของรัฐ ทฤษฎีว่าด้วยรัฐของมาร์กซ์ก็คือทฤษฎีกล่าวถึงความสัมพันธ์ภายในเชิงอินทรีย์นี้เองอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแตกต่างกันอย่างชัดเจนกับจินตภาพผิวเผินและง่าย ๆ ของการแยกโดยสิ้นเชิงและการปะทะกันระหว่างรัฐกับสังคมพลเมือง ทฤษฎีว่าด้วยรัฐที่พัฒนาขึ้นมาบนพื้นฐานของความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและปรัสเซียนี้เองที่มาร์กซ์ได้ใช้ในการวิเคราะห์พัฒนาการทางการเมือง ทั้งปวงในเวลาต่อมา เช่น "การต่อสู้ทางชนชั้นในฝรั่งเศส" (1850) "วันที่ 18 เดือนบรูแมร์ของหลุยส์ โบนาปาร์ต" (1852) "สงครามกลางเมืองในฝรั่งเศส" (1871) เป็นต้น เรายืนยันว่า แก่นกลางความคิดการเมืองของมาร์กซ์อยู่จินตภาพชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น และดังนั้นการวิเคราะห์ ชนชั้น (ซึ่งแตกต่างจากการวิเคราะห์ กลุ่มการเมือง) อย่าง

อย่างเป็นรูปธรรมจึงเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์รัฐ การเสนออย่างง่าย ๆ ถึงการปะทะกันและแยกกันอย่างสิ้นเชิง ระหว่างรัฐกับสังคมเมืองเพียงเท่านั้น (หรือที่ซับซ้อนขึ้นเล็กน้อยก็คือ การวิเคราะห์ความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มการเมืองที่อยู่ภายในรัฐ กับ กลุ่มการเมืองที่อยู่ภายในสังคมเมือง ซึ่งนี่ก็เป็นการเสนอจินตภาพ "รัฐประจันหน้ากับสังคมเมือง" ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น แต่ก็ยังแตกต่างกัน "การวิเคราะห์ชั้นชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้น" ภายในสังคมเมืองที่สะท้อนออกไปที่รัฐอยู่ที่) ยังมีอาจกล่าวอ้างได้ว่า "เป็นแก่นกลางความกึกก้องการเมืองของมาร์กซ์" และการเสนออย่างง่าย ๆ เช่นนั้น ก็ย่อมมีผลอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะละเลยความสำคัญ ของรากฐานเศรษฐกิจสังคมของเหตุการณ์ตลอดจนทำให้ภาพของ ชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้นภายในสังคมเมือง เลือนลางไป, ทำให้ความขัดแย้งทางการเมืองอันสลับซับซ้อนละเอียดอ่อน และยกย่อนถูกสรุปลงง่าย ๆ ไปในสูตรหรือกรอบของความขัดแย้ง "รัฐ-สังคมเมือง" เสียหมด และตั้งนั้นจึงทำให้ยุทธวิธีและคำขวัญ การต่อสู้ที่เสนอขึ้น ตกทำให้ง่ายเกินไป, วางกำลังสมัยนิยม และคัดค้านหลายเป้าหมายประเด็นไปเสียในที่สุด (ดังจะกล่าวต่อไป)

เนื้อแท้แห่งระบอบสภาไทยปัจจุบัน

ดังได้กล่าวมาแล้ว, ก่อน 14 ตุลาคม 2516, การพัฒนาเศรษฐกิจแทบไม่สมดุล การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมผลิตสินค้าบริโภคอย่างรวดเร็ว การหลังไหลอย่างต่อเนื่องของส่วนเกินจากภาคเกษตรกรรมในชนบทมาสู่ภาคพาณิชย์อุตสาหกรรมในเมือง นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างชนชั้นและคูล่าสังชนชั้นอย่างขนานใหญ่ และก่อให้เกิดความเรียกร้องต้องการการจัดสรรอำนาจกันใหม่ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง และในหมู่ผู้ปกครองด้วยกันเอง ความต้องการในการร่วมส่วนกำหนดนโยบายรัฐโดยชนชั้นนายทุน การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และการ

ร่วมส่วนทางการเมืองของปัญญาชนนายทุนน้อย กรรมกรผู้ใช้แรงงาน ตลอดจนความต้องการในการจัดสรรอำนาจกันใหม่ ระหว่างกลุ่มปีกและสาขาต่าง ๆ ภายในชนชั้นนายทุนขุนนางภายในรัฐเอง ทำให้ความขัดแย้ง รวมศูนย์ไปที่รัฐบาลถนอม-ประภาส พัฒนาการของความขัดแย้ง ทำให้เกิดการแยกเป็นสองขั้วขึ้น ภายในสังคมที่ประจันหน้ากันอย่างแหลมคม นั่นคือ ด้านหนึ่งเป็นชนชั้นนายทุนใหญ่ นายทุนกลาง นายทุนน้อย กรรมกร ปัญญาชน กับอีกด้านหนึ่งคือกลุ่มถนอม-ประภาสที่แสดงตนเป็นตัวแทนของรัฐในเวลานั้น ณ ที่นี้ รัฐตกอยู่ในฐานะโดดเดี่ยว และเป็นเป้าที่ชัดเจนที่สุดในการโจมตีจากพลังต่าง ๆ ในสังคม การโจมตีรัฐในชั้นแตกหักในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ก่อให้เกิดภาวะปฏิเสชรัฐชนในระหว่างระยะสั้น ๆ และนำไปสู่การแปรเปลี่ยนจากระบอบเผด็จการทหารมาเป็นระบอบรัฐสภา ระบอบรัฐภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 ยังคงเดิมคือเป็นรัฐในควบคุมของชนชั้นนายทุนขุนนาง, หากแต่พวกเขา ได้เปลี่ยนตัวแทนของตนจากกลุ่มถนอม-ประภาส มาเป็นกลุ่มอนุรักษ แต่การโอนอำนาจระหว่างกลุ่มปีกภายในชนชั้นนี้ มิใช่กระบวนการราบรื่นรวดเร็ว แต่อย่างใด, มันเป็นกระบวนการที่อำนาจรัฐค่อย ๆ โอนจากทหารกลุ่มต่าง ๆ ไปสู่มือกลุ่มอนุรักษกลุ่มอนุรักษค่อย ๆ สถาปนาตนเองขึ้นเป็นตัวแทนของชนชั้นนายทุนขุนนางทั้งชนชั้น คำรงค์ตนอยู่เป็นผู้นำ ผู้จัดสรร และผู้บัญชาการชนชั้นนายทุนขุนนางทั้งชนชั้น นี้เป็นกระบวนการที่ชนชั้นนายทุนขุนนางปรับตัว เองจากภาวะแตกสลายหลัง 14 ตุลาคม 2516 ปรับขบวนแตกกันขึ้นใหม่อย่างมีขั้นตอน ประนีประนอมความขัดแย้งกัน หรือแตกหักกันเป็นครั้งคราว และขจัดกลุ่มที่ไม่พึงปรารถนาออกไปทีละกลุ่ม ๆ

ผู้ปกครองได้มีการสรุปบทเรียนและปรับขบวนกันใหม่และนำไปสู่การปรับปรุง"ระบอบอำนาจรัฐ" ปัจจุบันในบางส่วน

1) ความล้มเหลวประการหนึ่งของกลุ่มถนอม

-ประกาศมาจากภาวะที่พวก เขามีได้ใช้และขาดแคลนอาวุธ ทางอุดมการณ์ไม่มีประสิทธิภาพหนึ่งพวก เขาขาดการสนับสนุนว่า มีมืออย่างแข็งขันจากกลุ่มอนุรักษ์ "สถาบันอนุรักษ์" เป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่ง ในระบอบอำนาจรัฐ, และกลุ่มอนุรักษ์ ภายในสถาบันอนุรักษ์นั้นก็ เป็นอีกสำคัญ ปีกหนึ่งของชนชั้นนายทุนขุนนาง การใช้อาวุธทางอุดมการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของเสถียรภาพของรัฐ, ดังนั้น รัฐภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 จึงเป็นรัฐที่ซึ่งสถาบันอนุรักษ์ให้สูงเด่นที่สุด นับตั้งแต่ยุคจอมพลสฤษดิ์ เป็นต้นมา เงื่อนไขแห่งการใช้อาวุธทางอุดมการณ์เช่นนี้ เรียกร้องต้องการให้กลุ่มอนุรักษ์ต่างคนขึ้นเป็น ผู้นำและ หัวเสา ของชนชั้นนายทุนขุนนางทั้งชนชั้น และทำให้ นายทุนขุนนางกลุ่มต่าง ๆ สำนึกได้ถึง ความจำต้องเป็นในการต้องอยู่ใต้ "ร่วมฉัตร" ของกลุ่มอนุรักษ์ การจัดขบวนแถวกันใหม่ ภายในชนชั้นนายทุนขุนนางนี้กินเวลานานหลายปี ยอกย้อน และเต็มไปด้วย ความขัดแย้งที่ปะทุขึ้นเป็นครั้งคราว แต่ในไม่ช้า ความจำเป็นของการปรับตัวดังกล่าวก็เป็นที่รู้สึก และยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่พวกเขา

2) ระบบเผด็จการทหาร ของกลุ่มถนอม -ประกาศไม่เหมาะสมกับยุคกำลังทางชนชั้นใหม่ หลัง 14 ตุลาคม 2516 อีกต่อไป มันทำให้รัฐตกอยู่ในฐานะโศกเศร้า และเป็นเป้าหมายของการโจมตีจากหัว สาราธิศ ตลอดจนกลายเป็นจุดรวมศูนย์ของความขัดแย้งนานาชาติ การชูสถาบันอนุรักษ์ขึ้นมาให้สูงเด่น ยังมีอาจแก้ได้หากนี้ได้ในขั้นรากฐาน ตลอดจน ยังอาจเป็นสื่อให้ความขัดแย้งในสังคมขึ้นไปรวมศูนย์ที่สถาบันอนุรักษ์ได้โดยง่าย ภายใต้เงื่อนไขที่แน่นอน ดังนั้น ชนชั้นนายทุนขุนนาง จึงสร้างประติสักรรรมขึ้นใหม่ขึ้นมาเป็นเกราะคุ้มกันรัฐ และใช้เป็นที่เบี่ยงการโจมตีออกไปจากตัว รัฐเองเสีย ตลอดจนเป็นประจุกเบาเบาะเวลาที่คอยผ่อนเบาแรง กระเดาะกระเด็นของความขัดแย้งที่พุ่งมาสู่รัฐ, สุกท้าย มันเป็นช่องนิรภัยที่ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม,

โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือชนชั้นนายทุนใหญ่, ใต้ใต้เป็นเวทีในการผ่อนคลายความไม่พอใจของคนออกมา, ให้เกิดภาพมายาวว่า อำนาจรัฐได้รับการผ่านมือเป็นบางส่วนไปสู่ชนชั้นต่าง ๆ นอกรัฐแล้ว, ประติสักรรรมขึ้นใหม่นี้ก็คือ ระบอบรัฐสภาประชาธิปไตยครึ่งใบนี้เอง

รัฐ ภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 จึงมีองค์ประกอบสองส่วนคือ

1) กลไกรัฐเดิม ซึ่งเป็นกลไกแห่งการใช้กำลังรุนแรง อันประกอบด้วยสามขาหยังคือระบบราชการ กองทัพบกตำรวจ และระบบศาลยุติธรรม สามขาหยังของรัฐเป็นเครื่องมือการใช้กำลังรุนแรงและการกดขี่ที่เปิดเผย แต่รัฐไทยมีลักษณะพิเศษเชิงประวัติศาสตร์ คือการมีชนนำเป็นสถาบันอนุรักษ์ ที่มีคามยินยอมเป็นอมตะ หน้าที่ในเงื่อนไขประวัติศาสตร์ อย่างน้อยก็ตั้งแต่ยุคจอมพลสฤษดิ์ เป็นต้นมาก็คือ ปฏิบัติการเชิงอุดมการณ์แก่รัฐ ในรูปการที่นุ่มนวล และเอื้ออำนวย ละมุนละม่อมรับไปด้วย "ความกรุณาปราณีที่หลังมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ" สามขาหยังใช้ "พระเดช", ส่วนสถาบันอนุรักษ์ใช้ "พระคุณ" การคู่กัน อย่างเหมาะสมที่สุดระหว่างพระเดชกับพระคุณนี้แหละ คือ เคล็ดลับของความแข็งแกร่งที่แท้จริงในรัฐไทยปัจจุบัน

2) กลไกรัฐสภา นี่เป็นไม้ประดับ เป็นเลือก ลุ่มอันงคงาม (ที่สุดเท่าที่พอจะสวมได้ในขณะนี้) โดยเนื้อแท้แล้ว มันก็เป็นส่วนหนึ่งของระบอบอำนาจรัฐมันเป็นเกราะอ่อนนุ่มที่หุ้มห่อกลไกรัฐเดิมไว้, เป็นกันชนที่ลดความรุนแรงจากการปะทะและความขัดแย้ง มันเป็นเวทีที่ แต่เดิม ชนชั้นนายทุนขุนนางบรรจงสร้างขึ้นให้ชนชั้นนายทุนใหญ่ นายทุนน้อย ปัญญาชนได้ขึ้นไปแสดงออก เพื่อระบายความแค้นทางจิตและภาพมายาวว่า อำนาจได้มีการผ่านมือแล้ว เป็นบางส่วนไปสู่ชนชั้นนายทุนใหญ่ และชนชั้นอื่น ๆ แต่โดยเนื้อแท้แล้ว "อำนาจรัฐ" ยังคงอยู่ที่ชนชั้นนายทุนขุนนางที่นำโดยกลุ่มอนุรักษ์ "ธุรกิจที่แท้จริงยังคงตกลงกันใน 2 ส่วน

“ความขัดแย้ง และการต่อสู้กันที่สำคัญ ในสภาและทำเนียบ รัฐบาลยังคงไปตัดสินกันใน 2 ส่วน”

กล่าวสั้น ๆ, **ระบอบรัฐสภาปัจจุบันเป็นรูป การปกครองชนิดหนึ่งของชนชั้นนายทุนนั่นเอง** นั่นเอง, เป็นอาวุธในมือพวกเขาในการต่อสู้กับชนชั้นอื่น ๆ, เป็นการ ใช้อาวุธประชาธิปไตยนายทุนไปสู้กับนายทุนเอง **วิกฤตการณ์แห่งรัฐ**

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นสัญลักษณ์ ของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองไทย ใน ทางเศรษฐกิจ, สังคมไทยได้ผ่านข้ามระยะพัฒนาการอย่างมี เสถียรภาพราบรื่น มาสู่ระยะการพัฒนาอย่างไร้เสถียรภาพ วิกฤตเศรษฐกิจและการเมืองที่เป็กจากเกือบจะพร้อมกันใน ปี 2514 (คือวิกฤตเงินเฟ้อด้านอุปสงค์ บวกกับความล้มเหลว ของระบอบรัฐสภาของจอมพลถนอม ที่นำไปสู่การรัฐประหารในปลายปีนั้น) และต่อเนื่องจนระเบิดขึ้นเป็นเหตุ-การณ์ 14 ตุลาคม 2516 และความไร้เสถียรภาพทางการเมือง อีกระยะหนึ่งหลังจากนั้น วิกฤตได้ผ่อนคลายลงเมื่อมีการสถาปนาระบอบรัฐสภาประชาธิปไตยครึ่งใบและการใช้ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการลงทุน และการส่งออกในการพัฒนา เศรษฐกิจ

1) วิกฤตจากล่างสู่บน เป็นระยะของการ ก่อตัวของ **วิกฤตเศรษฐกิจ** ตั้งจากความขัดแย้งภายใน (ความไม่สมดุลระหว่างเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม ความ เหลื่อมล้ำอย่างรุนแรงของการกระจายได้ ความไม่สมดุล ของกระบวนการสะสมทุนของไทยกับของโลก ที่แสดงออก เป็นปัญหาตลาดการค้า การขาดเงิน เสถียรภาพของ ราคาในประเศ เป็นต้น) และผลกระทบจากภายนอก (วิกฤตเศรษฐกิจทุนนิยมโลก) วิกฤตเศรษฐกิจที่ฝังรากลึก อยู่ในโครงสร้างและเรื้อรังอยู่เป็นเวลานานได้เกิดการยก ระดับสูงชันสู่ระดับการเมือง แสทงออกเป็น **วิกฤตเชิง นโยบาย** ในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการแก้ปัญหา

เศรษฐกิจ เมื่อรัฐมิได้มีกลไกในการปรับแก้ที่เหมาะสมและ ทันทั่วถึงวิกฤตเชิงนโยบายก็ยกระดับสูง ชันสู่ระดับระบอบ อำนาจอธิปไตย เป็น**วิกฤตเชิงอำนาจ**นั่นคือ ใญ่หากการเปลี่ยนมือ อำนาจจากชนชั้นหนึ่ง ไปสู่อีกชนชั้นหนึ่ง, หรืออย่างน้อยก็ เปลี่ยนมือจากกลุ่มหนึ่ง ไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งภายในชนชั้นเดียว กัน, หรือในกรณีเฉพาะ รัฐบรรลุนความเป็นอิสระโดยสัมพัทธ์ ที่เปิดเผยในช่วงสั้น ๆ วิกฤตเชิงอำนาจเป็นฉากการต่อสู้ ทางการเมืองระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มภายในชนชั้นที่เปิดเผย หิตินเด่นและมีชีวิตชีวาที่สุด พัฒนาการของความขัดแย้ง ระยะ 2514-16 ให้อัตถะผ่านชั้นต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว จากล่างสู่บน

2) การโต้ตอบจากบนสู่ล่าง ภาวะวิกฤตเชิง อำนาจของรัฐบาลถนอม-ประภาส ลงท้ายด้วยการปะทะกัน อย่างรุนแรงระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมกับรัฐ นำไปสู่ การเปลี่ยนมืออำนาจภายในชนชั้นนายทุนตนเอง (ดังได้ กล่าวมาแล้ว) จากนั้นการคลายตัวของวิกฤตก็นำไปสู่ กระบวนการด้านกลับ คือจากบนสู่ล่าง เกิดการแปรเปลี่ยน ของรูปแบบการใช้อำนาจรัฐ (ระบอบอำนาจ) บางส่วนคือ สถาปนาระบอบรัฐสภา การปรับแก้ ในรูปแบบการบริหารรัฐ กิจและนโยบาย (การรับเทคนิคใหม่ ความรู้ใหม่ การเพิ่ม บทบาทของผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการและปัญญาชน การแพร่ หลายของเทคนิคการบริหารรัฐกิจแบบใหม่) ตลอดจนการใช้ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการลงทุน และการส่งออกในการ พัฒนาเศรษฐกิจเพื่อบรรลุการเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรม ปัจจุบันสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่กำหนดกระบวนการพัฒนาของวิกฤตและผลขั้นสุดท้ายของวิกฤตคือสิ่งที่เรียกว่า **“จิตสำนึกที่มีคามตื่นตัว”** ในหมู่ประชาชน, หมายถึง การเคลื่อนไหวทางรูปการจิตสำนึกที่ก้าว หน้าในหมู่ประชาชนในการปฏิเสธความชอบธรรมของรัฐ และเสนอทางออก รูปธรรมแก่ผู้ใช้แรงงาน การแสทงออกอย่างเป็นรูปธรรม ของ “จิตสำนึกที่มีความตื่นตัว” ก็คือ การยกระดับชั้นสู่การ

จัดตั้งทั้งระดับล่าง (เชิงเศรษฐกิจ, อาชีพ, ผลประโยชน์เฉพาะหน้า) และระดับสูง (การเมือง) ภายในหมู่ประชาชน เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนถึงบทบาทของ "จิตสำนึกที่มีความตื่นตัว" ที่มีต่อกระบวนการพัฒนาของวิกฤตและผลของวิกฤต การเคลื่อนไหว 14 ตุลาคม 2516 มีองค์ประกอบที่มีความตื่นตัว ในระดับที่แน่นอน และทั้งนั้นจึงสามารถยกระดับความขัดแย้ง และการเคลื่อนไหว ชี้สู่การเมืองระดับสูง รวมศูนย์เป็นการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และคัดค้านเผด็จการ แต่องค์ประกอบดังกล่าว ไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจในทางชนชั้นในรัฐ (อย่างน้อยก็ผ่านอำนาจมาสู่มือชนชั้นนายทุนใหญ่ ผลก็คือ อำนาจเพียงแค่เปลี่ยนมือระหว่างกลุ่มภายในชนชั้นนายทุนขุนนางเท่านั้น แต่ถ้าหากไม่มีองค์ประกอบที่ตื่นตัวอยู่เลย ความขัดแย้งก็อาจปะทุออกมาเป็นเพียงการรัฐประหารครั้งสำคัญ เพื่อชงจัดกลุ่มถนอม-ประภาสออกไปเท่านั้น โดยปราศจากการเคลื่อนไหวมวลชนขนาดใหญ่ ดังนั้น "จิตสำนึกที่มีความตื่นตัว" จึงเป็นกุญแจดอกสำคัญยิ่งในการแปรวิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมืองที่ดำรงอยู่ให้มาเป็นผลดีต่อประชาชนผู้ใช้แรงงาน ผู้ที่ปฏิบัติในแผนนี้ในฐานะผู้ริเริ่ม ผู้เรียกร้องและผู้เผยแพร่ก็คือ

ปัญญาชน

การเมืองแบบ "สามเส้า" และยุทธวิธี

การกำหนดยุทธวิธีนั้น ต้องขึ้นอยู่กับการพิจารณาจากร่างกำลัง ตลอดจนกำลังที่เป็นอยู่ของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กล่าวโดยคร่าว ๆ ปัจจุบันการเมืองไทยตกอยู่ในภาวะสามเส้าคือ ชนชั้นนายทุนขุนนางฝ่ายหนึ่ง ชนชั้นนายทุนใหญ่ฝ่ายหนึ่ง และประชาชนผู้ใช้แรงงานอีกฝ่ายหนึ่ง เปรียบประคอง "ป้อมปรากราการ" 3 ป้อมที่ตั้งประจันกันเป็นรูปสามเส้า ชนชั้นนายทุนขุนนางมีที่มั่นของตนอยู่ในรัฐ อันประกอบด้วย ยสสามชาวยังและธนาทิที่เป็นสถาบันอนุรักษ์ที่หม่อกับ ยกลไกรัฐสภา และยังล้อมรอบไปด้วยองค์กรสมาคมต่าง

การเมืองวัฒนธรรมมาชานิกายให้บังการของรัฐ ชนชั้นนายทุนใหญ่มีที่มั่นของตนอยู่ที่พรรคการเมือง สนับสนุนด้วยองค์การสมาคมต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของภาคเอกชนบนฐานพาณิชย์อุตสาหกรรมอันใหญ่โต ส่วนที่มั่นของผู้ใช้แรงงานนั้นยังอ่อนแอและกระจัดกระจาย ตั้งแต่องค์กรสมาคมอาชีพ สหภาพแรงงาน องค์กรการทางวัฒนธรรม กลุ่มปัญญาชนและพรรคของนายทุนน้อยในรัฐสภา การต่อสู้ทางการเมืองก็คือ การต่อสู้กันด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ กันระหว่างป้อมปรากราการทั้งสามนี้(นอกเหนือไปจากการต่อสู้กันเองภายในแต่ละป้อมแล้ว)

ชนชั้นนายทุนใหญ่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ มีเทคโนโลยีสมัยใหม่ตลอดจนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญ และ "จิตสำนึกอันกระปรี้กระเปร่าเฉิดเฉิด" ของนายทุนพวกเขา ค่อนข้างจะมีควา มรหรือสูงในการต่อกรอย่างพลิกแพลงกับผู้ใช้แรงงานและกับนายทุนขุนนาง พวกเขามีความชาญฉลาดในการใช้ยุทธวิธี "สงครามชิงที่มั่น" เสมอมา พวกเขารู้ว่าความขัดแย้งของกลไกรัฐปัจจุบัน, การทำ "สงครามประจันบาน" เข้าที่ป้อมค่ายฝ่ายตรงข้ามโดยตรงและหันหันเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ พวกเขาคำสงครามชิงที่มั่นโดยการขยายฐานเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของตนออกไปอย่างกว้างขวาง ลักษณะพิเศษของพวกเขาคือ การชิงชิงเอาอาวุธของฝ่ายนายทุนขุนนางมาเป็นอาวุธของตนเอง เช่น การฉวยประโยชน์จากการเลิกสถาบันอนุรักษ์และจิตสำนึกกล้าหลัง เช่นเดียวกับที่กลุ่มทหารกระทำ การพยายามชิงชิงให้รัฐสภาจากเดิม เป็นอาวุธของฝ่ายตรงข้ามให้กลายเป็นเวทีและอาวุธในควา มรควบคุมของตน การที่พวกเขากระทำเช่นนี้ได้ ก็เพราะว่าโดยเนื้อแท้แล้วพวกเขาก็คือเป็น "ฝ่ายถอยหลังเข้าคลอง" เช่นเดียวกับนายทุนขุนนางนั่นเอง

การกล่าวว่า "การเมืองไทยปัจจุบันรวมศูนย์อยู่ที่ความขัดแย้งหลักระหว่างชนชั้นนำสองกลุ่มซึ่งแต่ละกลุ่ม

ก็พยายามผลักดัน ให้เกิดรูปแบบการเมืองการปกครองของ รัฐทุนนิยมไทยที่ตนเห็นว่าเหมาะสมที่สุดให้แก่ชนชั้นนำทหาร ขุนนาง-เผด็จการทหาร กับ ชนชั้นนำเศรษฐกิจการเมือง-รัฐสภา" เป็นการสรุปที่ง่ายเกินไปต่อความขัดแย้งระหว่าง นายทุนใหญ่กับนายทุนขุนนาง ความขัดแย้งชั้นรากฐาน ระหว่างพวก ข้าราชการที่ เศรษฐกิจ, ส่วนใหญ่หารูปแบบการเมืองนั้นเป็นเพียงผลสะท้อนในระดับบนของความขัดแย้งชั้นรากฐานนั้น ปัญหาที่เป็นปมก็คือ จะให้รัฐดำเนินนโยบาย พัฒนาเศรษฐกิจอย่างไร และจะพัฒนาตัว รัฐเองอย่างไรให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ภาระหน้าที่ของรัฐ ในการรับใช้การผลิดักข์ของทุนนิยมมันก็คือ การลดต้นทุน เอกชน (Private Cost อันเป็นต้นทุนที่นายทุนปัจเจก-ชนแบกรับไว้) และทำให้ต้นทุนนั้นกระจายไปสู่สังคมโดยรวม (socialising private cost) ต้นทุนเอกชนที่สำคัญที่สุดคือ ต้นทุนในการ เชื่อมส่วนต่าง ๆ ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน (Transaction Cost) อันเป็นภาระหน้าที่ของการขนส่ง การสื่อสารคมนาคม รวมถึง การกำหนดตัวบทกฎหมาย (กติกากฎ) ที่เหมาะสมในการกำกับ การบริหารงานวิสาหกิจเอกชน การลงทุนของรัฐในกิจการ ที่เป็นห่วงโซ่สำคัญ¹¹ แต่ทว่า การกำหนดนโยบายรัฐ ดังกล่าว มีทางเลือกหลายทาง รัฐที่มีประสิทธิภาพ และ "ที่สมเหตุสมผล" ย่อมเลือกทางที่จะลดต้นทุนเอกชนให้เหลือ ค่าสุด (Cost Minimization) ปัญหาสำหรับรัฐ ไทยก็คือ ความสามารถอันจำกัดในการเลือก อันเนื่องมาจาก ความล่าช้าไร้ประสิทธิภาพและ "ความไม่สมเหตุสมผล" ในกระบวนการบริหารรัฐกิจ กระทั่งนำไปสู่การ เพิ่มต้นทุนเอกชนแทนที่จะลด ทั้งนี้เองที่ชนชั้นนายทุนใหญ่ จึงพยายามหาทาง เข้าไปร่วมส่วน การตัดสินใจเชิงนโยบาย เท่าที่จะทำได้ เพื่อให้การตัดสินใจเลือก (การดำเนิน นโยบายรัฐ) มี "ความสมเหตุสมผล" มากที่สุด แต่การ กระทำเช่นนั้นเท่ากับเป็น "การรุกราน" ที่มีอาจครน

ให้ต่อป้อมปราการของชนชั้นนายทุนขุนนาง ดังนั้นรูปแบบ วิธีการที่ชนชั้นนายทุนใหญ่ เข้าไป "ร่วมส่วนตัดสินใจ" จึง กลายเป็นปัญหาขัดแย้งสำคัญ ในอดีตที่ผ่านมา ชนชั้นนายทุน ขุนนาง ให้เปิดเวทีรัฐสภาขึ้นให้ชนชั้นนายทุนใหญ่ ได้แสดง ออกซึ่งความต้องการของตน, ส่วนนายทุนใหญ่ก็ฉวย โอกาสนี้พยายามแปรรัฐสภาให้มาเป็นเครื่องมือของตน ใน การแทรกแซงรัฐ ดังนั้น "สงครามชิงที่มั่น" ระหว่างนาย ทุนขุนนางกับนายทุนใหญ่ จึงได้ปะทุขึ้นอย่างเปิดเผย และ เพลิดเพลินภายในรัฐสภา มันมิใช่การขัดแย้งกันอย่างง่าย ๆ ระหว่าง "รูปแบบเผด็จการทหาร" กับ "รูปแบบรัฐสภา" สำหรับนายทุนขุนนางแล้ว, ปัญหามิใช่การย้อนกลับไปสู่เผด็จ การทหาร หากแต่เป็นการใช้กลไกรัฐสภาที่มีอยู่เข้าไป คบ คมชนชั้นนายทุนและชนชั้นอื่น ๆ ให้อยู่ในกรอบที่ตนรับได้ กลุ่มทหารที่เคลื่อนไหว แก่ไขรัฐธรรมนูญ และ "คออ้าย" นั้น เป็นเพียงปีกหนึ่ง ภายในชนชั้นนายทุนขุนนาง, พวกเขามี เจตจำนงที่จะคัดแปลงกลไกรัฐสภา ให้มารองรับอำนาจ ของกลุ่มตนเป็นเฉพาะเท่านั้น (และความปรารถนาของ ปัจเจกบุคคลบางคนก็ "ไม่รู้เห็นหรือรู้ได้" และจะรื้อฟื้นเผด็จ การทหารขึ้นมาอีกนั้น ย่อมมีอาจเป็นตัวแทนเจตนาารมณ์ของ ชนชั้นนายทุนขุนนางทั้งชนชั้นได้) และดังนั้นจึงเกิดความขัดแย้งกับทหารกลุ่มอื่น ๆ และกับกลุ่มอนุรักษ์ (ซึ่งต่างก็เป็น ปีกภายในชนชั้นเดียวกัน) ที่เห็นว่ากลไกรัฐสภาที่เป็นอยู่นั้น เหมาะสมแล้ว คอสภา การณ์ปัจจุบัน นี้แหละคือคำอธิบาย ที่ว่าทำไม "ข้อมูลใหม่" จึงสนับสนุนระบอบรัฐสภาประชาธิปไตยครึ่งใบ และไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารฟื้นเผด็จ การแบบเก่าและดังนั้นจึงไม่พอใจต่อการเคลื่อนไหว "แก้ รัฐธรรมนูญ" และ "คออ้าย" ในการนี้เองที่พวก เขาจึง ถูกพันธมิตรกับชนชั้นนายทุนใหญ่ ในสภา การสรุปเอาว่า ทหารกลุ่ม "คออ้าย" เป็นตัวแทนของ "ชนชั้นนำทหาร ขุนนาง", เป็นตัวแทนของ "สังคมนการเมือง-ระบบราชการ" ที่พยายามจะกลับเข้ามาควบคุมประชาชนสังคม เป็นการขยาย

ภาพเกินจริงและประเมิณกลุ่ม "ต่ออายุ" สูงเกินไป, และ
 ยังอธิบายไม่ได้สักตัวว่า ทำไม "ข้อมูลใหม่" และทหาร
 อื่น ๆ อีกบางกลุ่มจึงยังคงสนับสนุนระบอบรัฐสภาอยู่ต่อไป
 ทั้ง ๆ ที่ทศก. เขาก็เป็นส่วนหนึ่งของ "สังคมนิยม" และ
 บางทีอาจจะสำคัญยิ่งกว่า "กลุ่มต่ออายุ" อีกด้วย การโยน
 "รัฐสภา" ไปให้ชนชั้นนายทุนใหญ่ และโยน "เผด็จการ
 ทหาร" ไปให้ชนชั้นนายทหารขุนนางเป็นการประเมิณรัฐสภา
 ปัจจุบันสูงเกินไป และไม่เข้าใจถึงการปรับขนของชนชั้น
 นายทุนขุนนาง, ไม่เข้าใจว่ารัฐสภาปัจจุบันนี้แต่ละเป็นส่วน
 หนึ่งของระบอบอำนาจอธิปไตย, เป็นรูปการดำรงอยู่และรูปการ
 ปกครองชนิดหนึ่งของชนชั้นนายทุนขุนนางเอง ดังนั้นระบอบ
 รัฐสภาประชาธิปไตยครึ่งใบในปัจจุบัน จึงเป็นระบอบที่มี
 เสถียรภาพโดยสัมพัทธ์ที่จะยืนยงต่อไปอีกระยะหนึ่ง คราว
 เหน้ที่ลุล่วงทางชนชั้น ในปัจจุบันยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง
 ในชั้นรากฐาน

ศูนย์วิจัยที่รัฐพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ดังนั้น การกล่าวว่สังคมนิยมยังมีความแปลกแยกดำรงอยู่จึงมิใช่สิ่งใหม่ที่น่าตกใจอะไรเลย ตรงข้าม
 มันเป็นเพียง ข้อเท็จจริง ธรรมดาสามัญอันหนึ่งเท่านั้น ส่วนการกล่าวว่ "สังคมนิยมมีความแปลกแยกมากกว่าหรือ
รุนแรงกว่าทุนนิยม" นั้นก็เป็นคำพูดที่ไร้ความหมาย การเปรียบเทียบ "เชิงปริมาณ" เช่นนั้นกระทำไม่ได้เมื่อฐาน
 แห่งการวิเคราะห์แตกต่างกัน

เชิงพรรณนา

1. Karl Marx, "Critique of Hegel's Philosophy of Right Introduction," in Early Writings, trans. R.Livingstone and G.Benton, intro. Lucio Colletti, (New York: Vintage Books 1975), pp. 244-245.
2. David Mclellan, The Thought of Karl Marx, 2nd.ed.(London: Macmillan Press,1980),pp.209-210
3. Karl Marx, "The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte," Karl Marx and Frederick Engels Selected Works in 3 vols, vol.1 (Moscow: Progress Publishers, 1973), pp.474-487
4. John N. Findlay, Hegel: A Re-Examination, (London: George Allen & Unwin Ltd.,1970),pp.309-333
5. Karl Marx, "Critique of Hegel's Doctrine of the State," in Early Writings, trans. R.Livingstone and G.Benton, intro. Lucio Colletti, (New York: Vintage Books,1975),pp.61-63
6. Ibid.,pp.144
7. Ibid.,pp.191
8. Karl Marx and Frederick Engels, "Feuerbach. Opposition of the Materialistic and Idealistic Outlook (Chapter I of the German Ideology), in Karl Marx and Frederick Engels Selected Works in 3 vols., vol.1 (Moscow: Progress Publishers,1973),pp.34-35
9. Ibid.,pp.77-78
10. Karl Marx, "The Poverty of Philosophy," Selected Writings ed. D.McLellan, (Oxford : 1977),p.192
11. James O'Connor, The Fiscal Crisis of the State, (New York,1973)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย